

ARTIFICIO

SA METHODVS COM

PARANDORVM HORTENSIVM

FRVCTVVM, OLERVM, RADICVM,

VVARVM, VINORVM, CARNIVM ET

iufculorum, quæ corpus clementer pur-

gent, & varijs morbis, absque vlla

noxa & naufea, blandè

succurrant.

Autore ANTONIO MIZALDO

Monlucciensi, Medico.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Gymnicum, sub Mono-
cerote, M. D. LXXVI

ARTIFICIO

A METHODUS

ARRANDORVM

ARTIVM

AVAVVM

AVAVVM

AVAVVM

AVAVVM

AVAVVM

AVAVVM

AVAVVM

NOBILI ET ERVDITO
VIRO EMONDO DE LAIGE,
REGIS IN SVPREMO SENATV PA-
risiensi Consiliario, & Cœnobiorum B. Mariæ
de Fontenayo, necnon S. Memmij, & de Mife-
rayo Abbati, pio iuxtâ ac benefico, A N-
TON. MIZALDVS Monlu-
cienfis, S. P. D.

V P Erioribus annis,
dum sedulò mecum
retractarem, spectatiffi-
sime Senator, idemq;
Abbas doctissime,
quàm turpi sæculo-
rum consensu exole-
scat prisca Hortorum
disciplina, cœpi apud
me cogitare, num ali-
qua via illi, pro mea tenuitate, auxiliares ma-
nus utcunque possem porrigere: Cùm itaque
in eam cogitationem diu; multumque incu-
buiffem; tandem in animum induxi meum;
compendio concludi posse ac prehendi præci-
pua rerum omnium hortensium capita & se-
creta; maximè quæ vsui & publicæ vtilitati
commodant. Quando itaque Dij facientes
adiuuare solent; vt scribit Marcus Varro;
& menti bonæ semper occurrit Iupiter, vt est
apud Homerum: *κλυτὰρ μοῖρα*, seu Hortensium
a a histor

EPISTOLA.

historiam, pro exiguo, sic fatis, Mercurioli
 mei genio, quatuor Opusculis methodicis ita
 contexere satégi, vt primum, Hortorum cu-
 ram, auxilia, ornatum, & secreta quamplu-
 rima ostenderet: Secundum, auxiliares &
 medicas eorundem vtilitates percurreret:
 Tertium, varias Infitionum arteis propone-
 ret: Quartum, quod nunc prodit, iucunda &
 benefica medicandorum hortensium olerum,
 radicum, fructuum, vuarum, vinorum, & car-
 nium quarundam artificia explicaret, quæ
 corpus blandè purgent, & varijs illius mor-
 bis clementer succurrant, absque noxa & tæ-
 dio.

Hæc Dei Optimi Maximi præsidio, si-
 ne quo vanæ sunt hominum cogitationes,
 vbi tandem absoluissem, & conatus nostros
 hisce in rebus, vt alijs etiam plerisque omni-
 bus, cum alias nationes, tum maximè Germa-
 niam, bonarum literarum & sublimium in-
 geniorum parentem fecundam, probauisse &
 laudauisse intellexisset Typographus, semel
 atque iterum anno præterito ad me venit, ex-
 ponens dictorum librorum nostrorum Ex-
 emplaria, quotquot penes se habuerat, oppi-
 datim & regionatim, ad vnum omnia, auidè à
 bibliopolis mercatoribus distracta fuisse, &
 eam ob rem summopere cupere, & enixè roga-
 re, vt per me liberum ei esset, illa eadem de-
 nuo incudi literariæ castigiùs reddere, cum
 auxili

NVNCPATORIA.

auxesi & accessione rerum earum, quibus fuse
 & variè à me illustrata & locupletata esse no-
 uerat: Non potui, quod meum est ingenium,
 nec pro officio debui, viro amico, & in com-
 mune bonum rem æquam postulanti, vltro
 non acquiescere. Commili itaque, quod di-
 cunt, vela ventis, oramque soluentibus liberis
 nostris, aut, si mauis, libris, bene precatus, eo-
 rum publicationem eò libentiùs Typogra-
 pho concessi, quòd sciam illos à multis, obuijs,
 vt aiunt, & porrectis expectari manibus: Ad-
 hæc, quòd rectè intelligam Hortensium cul-
 tum & curam, principem partem esse philoso-
 phicæ agriculturæ. Nec temerè: prodigij ete-
 nim simile haberi debet, quòd accidat vt res
 corporibus nostris, vitæque vtilitati, & omni-
 um incolumitati maximè conueniens, & quæ
 sine controuersia ac dubitatione proxima &
 quasi consanguinea est Medicinæ, vsque adeò
 negligatur, vt ancillulis, & mediæ plebe qui-
 busuis, perfunctoriè, ac veluti pertransennam,
 tractanda committatur: cùm olim Regum &
 principum virorum, vt alibi ostendimus, sum-
 mo illa fuerit studio & curæ non postremæ.
 Sine ludicris artibus, inquit Columella (qui
 rem hortensam diligenter, si quis alius, tracta-
 uit) atque etiam sine cauidicijs, satis fœlices o-
 lim fuere, futuræque sunt vrbes: at sine agri-
 cultoribus, & hortorum colonis, vrbeis, ne lon-
 giùs sit eundè, incolentibus, vel non ita procùl
 2 3   degen-

EPISTOLA

degentibus, nec consistere mortaleis, nec vr-
banos & agrestes ali posse, certum est.

Hæc sunt, Senator amplissime, & Ab-
bas prudentissime, quæ me inuitarunt, imò
verò impulerunt, vt quatuor iam dicta Hor-
tensium opuscula, castigatiora, auctiora, & vt
conferenti cum prioribus liquebit, locupletio-
ra in lucem denuo exire libenter annuerim: &
sub tui nominis clypeo, ceu sub Palladia Ae-
gide, medicæ hæc Hortensium Artificia pere-
grè proficisci, & per hominum manus volitare,
haudquaquam molestè sustinuerim, tibi quæ
candidissimè ac libentissimè deuouerim & ob-
tulerim, tantisper dum meliora & paulò sub-
limiora tibi meditamur. Dignaberis itaque
mei erga te animi *μνημόσυνον* istud qualecun-
que eo vultu eaquæ manu accipere, qua nuper
Hortorum secreta nostra, tibi ex animo nuncu-
pata excipere dignatus es.

Verumenimverò, morosus quispiam hîc
forsitan insurget, mequæ inflatis buccis, ad
conuicia vsque obiurgabit, quod de tuis virtu-
tibus, autoritate, & eruditione, cùm in hac li-
bri nuncupatione tum etiã alterius, ne ver-
bum quidem faciam, præter aliorum morem
& modum. Huic respòsum velim, id à me con-
sultò factum esse, quod certò sciam te laudan-
da multò libentius facere, quàm facta fuisse
audire: tequæ malle tacita laudum tuarum co-
gitatione, quàm publica illarum prædicatione
frui:

NVNCVPATORIA.

frui: quod prudentis esse, ecquis sanæ mentis
denegabit? Sed hæc in præsentiarum fatis, vel
fortasse plura quàm oportuerit, præsertim a-
pud occupatissimum Senatorem, quem Deus
Reipublicæ & nobis & amicis omnibus diu
incolumem seruare dignetur. Lutetiæ,
Calend. Februa. anno restitu-
tæ salutis humano generi,

1575.

LECTORI

LECTORI CANDIDO,
ET AMICO.

COGITO frequenter,
amice Lector, qui fiat
vt hodie, si aliàs vn-
quam, medica reme-
dia, præfertim quæ cõ-
posita vocant, in tan-
tum venerint despe-
ctum, & tã præsentem
nauseam, vt vel solo
nomine audito medi-
camenti cuiusuis necdum visi, aut gustati, ita ex
tempore fremant, vomituriant, & impallefcant
pleriq;, vt gelidæ videantur mortis imago. An
q; in tam multiplicè & multiformem varietatè
venerit medicina (quæ, Plinio autore, vna & sola
imperantibus imperat) vt, vel leui morbo proflig-
gando, herbarum, radicum, feminum, florum, &
aliorum, horrendi plerunq; gustus & odoris, di-
uersiq; generis medicaminum, tota, vt sic dicam,
plaustra cumulatum, & (si ita licet loqui) sarcini-
natim ac variegatim præscribat, & variè à phar-
macopœis miscenda, tribulanda, & ad nauseam
vsque sumenda exhibeat? cùm olim illa ipsa, vel
amplissimo Senecæ testimonio, paucarum her-
barum fuerit scientia, quæ in tam variam & tan-
tam alicubi medicamentorum farraginem ho-
die est progressa, vt, vel ad eorum conspectum
ficuti diximus, vel metnionem, aut odorem, vo-
mituriât fere omnes, imò verò derepente vomât
pleri-

LECTORI.

plærique, & nonnunquam per inferiora aluum largiter exonerent, ac si deiectorium pharmacum hauissent: prout ventriculi eorum vis expultrix sursum, vel deorsum irritata fuit. Hinc nimirum, scribit Antonius Guainerius Papiensis medicus exercitatisissimus, se vidisse Ducis Sabaudia medicum catapotia è pharmacopolio domum ferentem, ab illis, solo odore, tam strenuè purgatum, quàm si illam catapotia deglutiisset. Verumenimuerò non minùs memorabile quàm admirabile habendum puto, quòd Antonius Musa inter medicos Italiae celebris, eam in rem de se, necnon de matre, & sorore ad hunc scribit modum. Mihi vsu venit vt dum Colocynthidem tractarem, & præsentibus matre ac sorore illam manibus aperirem, ego solo illius tactu, illæ verò odore, adeò soluti fuimus, vt nullus nostrum fuerit, cui venter decies magna perturbatione commotus non fuerit. Ex quo mirandum non est si odore pharmacorum quhuiuscemodi simpliciamedi simcamina violenta, turbulenta, & penè dixerim, venenata admittunt, tactu, nedum odore & gustatu, immò verò cogitatione & apprehensione nonnullos offendant, & in illis deiectorij medicamenti locum obtinent. In quam rem dicam quòd mihi aliquando contigit. Imperaueram cuidam sacrifici catapotia, à quibus summè abhorrebat, nihilominus morbi quo tum prehendebatur status illa serid exigebat: Cùm autem ille medicam nostram schedulam, tota die manu meditabundus gestasset, nihil magis cogitans, quàm illa catapotiorum sarcina se posse eximere & liberare, sub vesperam dum pharmacopœum, vrgente mor-

L E C T O R I .

ho, adire satageret, ecce, ventris tantâ saburrâ est leuatus, vt postridie lætabundus medicam illam scriptiunculam ad me retulerit, dictitans gestationem illius, septenæ purgationis & deiectionis loco ei fuisse precedente nocte, & ob id bellè valere, & immensas gratias mihi agere, Audis, Lector candide, audis, quid cogitatio & apprehensio pharmacorum, nedum sapor & odor, in multorum corpora exerceat. Narrabo aliud quod hisce oculis vidi, nimirum hominem eruditum, qui quoties iter faciebat proximè pharmacopolium in quo purgans aliquod pharmacum miscbatur, percepto eius odore, vix domum reuersus, vsque adè soluta erat aluo, vt id ipsum pharmacum sumpsisse videretur.

Notus est mihi itidem alter non obscuro loco natus, qui in pharmacopolio quopiam vel tantillum moratus, adeo aluum sibi sentiebat moueri, vt foras illâ depositurus è vestigio exire cogeretur, excitata facultate expultrice à viroso & tetro pharmaci cuiuspiam odore, vel illius saltem apprehensione, à quo totâ abhorrebat naturâ, id cum plærisque commune habens. Sed in his versatum fatis: è quibus facillè colligis, Lector optime, pharmacorum vsum permultis adeo exosum, & præter illorum naturam esse, vt mori centies malint, quàm ab eis semel, vt loquuntur, excarnificari, ob causas prius enarratas.

Quod cum animaduertarem, priscorum vestigia insequendo, & delicatioribus palatis, exactiorisque sensus stomachis inseruendo, & visui, olfactui ac gustatui omnium obtemperando,

L E C T O R I.

do, præfens hocce Opusculum, ex probatorum
placitis concinnatum, auctum & castigatum,
multisq; locis locupletatum, in commune
bonum foras prodire non recusavi.

Quod fœlix faustumq; sit
precor, &
opto.

SVMMA

SVMMA ET PRAECIPVA CAPTA
EORVM QVAE CONTINENTVR IN

Libello de medicandis hortensium mate-
rijs, vt corpus blandè & absque
noxa purgent.

- P**Resatiuncula, in qua de officio docti & prudentis
medici, cum scopo & instituto Autoris. folio 1.
De eligendis & apparandis materijs, ad hortensium me-
dicationes idoneis, cum earundem electione, & cata-
logo. fol. 3. & seq.
Modus primus medicandi arbores, vt illarum fructus cle-
menter corpus purgent. Vbi de arborum ad id ac-
commodarum electione. fol. 6. & seq.
Modi sex, eam in rem admodum pulchri & perfaciles.
fol. 8.
Artificia alia ad id expedita & probata. fol. 12. & seq.
Alia arborum medicationes ad effectus alios quàm pur-
gandi corpus, summa animaduersione digna. fol. 15.
Fructibus arborum odores & sapes quosuis, necnon e-
tiam colores posse eleganter ac facile comparari. 16.
Arbores duae valde admirabiles, & serè prodigiosae.
17. & seq.
De collectione, repositione, custodia, & vsu fructuum
medicamentosorum, & alijs in Dendriatria obser-
uandis. 19. & seq.
Quomodo fructus tam aestiu quàm autumnales, iam de-
cerpti & asseruati, medicamentosi & purgantes eu-
adent. 21. & seq.
Quomodo aliae hortenses materiae ab arboribus, deiection-
arias facultates induent, & sapes ac odores varios
admittent. 25. & seq.
Vites

I N D E X.

- Vites modis varijs medicari, vt earum vva, & vina ex
ijs expressa, corpus absq; molestia purgent.* 27. & seq.
- Alia vitium, vuarum & vimorum medicationes pulchræ
& ingeniosæ, ad somnum, contra venena, & alia.*
29. & seq.
- Quomodo carnes alitum varij generis, & quadrupedum
minorum medicamentoſe fiant, vt corpus ab incre-
mentis blandè purgare queant.* 31.

CAPITA COMPONENDORVM VI- norum quæ corpus variè purgent, ac di- uerſis morbis clementer suc- currant.

- P***raſatiuncula, vbi de varijs antiquorum vimis fa-
ctiſ ad diuerſos effectus.* fol. 35.
- Vinorum medicamentoſorum artiſicioſe aliquot concin-
nationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tem-
pore.* 37. et seq.
- Alia eroundem vinorum compositiones, magis trita, & à
plurimis experta.* 39. & seq.
- Quædam obſeruanda, cùm in præcedentibus, tum etiam
ſequentibus, pro exacta Oeniatria.* 41. & seq.

VINORVM MEDICATORVM PAR- ticulares aliquot formulæ & præſidia, ex Græcis Florentini Georgicis.

- Vinum factitium ex Roſis, Anetho, & Aniſo.* fol. 44.
- Vinum ex Aſaro, Pulegio & Fœniculo.* ibid.
- Vinum ex baccis Lauri, Petroſelino & Conyza.* ibid.
- Vinum ex Ruta, Fœno græco, Hyſſopo, & Apio.* ibid.
- Vinum ex Abſinthio, necnon Thymo.* ibid.

Ex

I N D E X.
EX M. CATONE.

<i>Vinum factitium ad aluum mouendam.</i>	46.
<i>Vinum concinnare, si lotium difficiliter transibit.</i>	ibid.
<i>Vinum ad Ischiadicos.</i>	ibid.
<i>Vinum ad tormina, & si tinea & lumbrici molesti erunt.</i>	
<i>ibidem.</i>	

<i>Vinum ad dyspepsiam, & stranguriam.</i>	47.
--	-----

EX DIOSCORIDE.

<i>Vinum Rhodites seu è Rosis.</i>	47.
<i>Vinum Absinthites.</i>	ibid.
<i>Vinum Hyssopites.</i>	48.
<i>Vinum è Betonica.</i>	ibid.
<i>Vinum è Thymo.</i>	ibid.
<i>Vinum ex Asaro & ex Dauco.</i>	49.
<i>Vinum Saluiatum, & Marrubiatum.</i>	ibid.
<i>Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo, & Petroselinò.</i>	ibid.
<i>Vinum Granatorum.</i>	ibid.

Ex Arnaldo Villanouano & alijs.

<i>Vinum mirabile pro melancholicis.</i>	50.
<i>Vinum Cardiacum, seu cordiale.</i>	51.
<i>Vinum Passulatum, vel uuarum Damascenarum.</i>	52.
<i>Vinum Cydonites, siue Cotoneorum.</i>	53.
<i>Vinum Rosmarinatum.</i>	55.
<i>Vinum obstructions aperiens & melancholicos emendans.</i>	57.
<i>Vinum ad oculos.</i>	ibid.
<i>Vinum Enulatum.</i>	58.
<i>Vinum Saluiatum, Hyssopites, Fœniculatum, Eryngiatum, Anisatum.</i>	58. & seq.
<i>Vinum Rhodites, siue è Rosis.</i>	60.
<i>Vinum Halicacabi siue de Alkekengi.</i>	61.

Vini

I N D E X.

- Vinum Caryophyllatum.* 62.
Vinum Granineum. 63.
Vinum Ebulatū, seu ex Ebulo vel Chamaaete. *ibid.*
Vinum, factum in gravidis continens, & steriles ad con-
ceptum preparans. 64.
Vinum Guaiaci, & eius legitima compositio, atque ex-
hibitio. 65. & seq.
Vinum ad præcautionem generationis calculi. 69.
Vinum ad maculas, sordes & defædationes faciei. 70.
Vinum contra ventositates, raucitatem, tussim & asth-
ma. *ibidem*
Vinū aqueū ad deludendos infirmos sitibundos. 71. & se.
Vinum faciem purpurissans, & egregio colore illustrans.
ibidem.
Aliud vinum faciem erugans & expoliens, necnon ma-
nus dealbans. *ibidem.*
Vinum reparans visum, & illum conseruans. *ibidem.*
Compositio præstantissimi vini & diluti è Sena, secun-
dum Ioan. Mesuem & Andr. Matthiolum. 72. & se.

F I N I S.

INDEX

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

FINIS

ANTONII MIZALDI

MONLVCIENTIS, MEDICI, PVL-

CHRĀ ET ARTIFICIOSA METHODVS

comparandorum fructuum, olerum, radicum, vua-

rum, vinorum, & carniū, & aliorum quae cor-

pus blandē, & clementer absque noxa

vlla repurgent.

ELEBRIS ille & exi-

mius medicus A R-

NALDVS A VILLA

NOVA tradit in eo

Opusculo quod de re-

gulis generalibus cu-

rationis morborū edi-

dit, prudētē & piū

medicum satagere de-

bere imprimis, vt me-

dicinalibus cibis, potius quā puris medica-

mentis morbos expellat. Circumspecti ita

que, ac sapientis medici ingenium ac studium eō

maximē conuertetur, vt purgantū medicamen-

torum quē vel sanis, vel aegris imperat & prescri-

bit, sapor, odor, &, quoad eius fieri potest, color

grati ac blandi reddantur: vt fumentium oculi

absque vllō horrore quod offertur aspiciant, na-

res sine despectu olfaciant, lingua absque nausea

degustet, ac ventriculus cum vniuersi corporis

assensu, iucundē & perlibenter amplectatur. Nec

temerē, nam vt foetida, ingrata & minū placen-

tia stomachum subuertere ac contristare solent,

sic odorata, iucunda, ac grata eundem exhilarare

Sapientis &

circūspecti

medici offi-

cium.

Quonā flo-

macho pla-

ceant, & di-

spliceant.

b

& ro-

& roborare consueuerunt. Odore enim iucundo fit, vt non modo iucundius fit medicamentum, sed etiam eo odore spiritus animalis vnà cum vitali iucundissimè reficiatur. Hinc nimirū graueolentia tam sani, quàm egri omnes libenter fugimus. Debent itaque medicamenta purgantia iucunda esse, quatenus licet & fieri potest, vt à ventriculo placidè comprehensa & amplexata in actum faciliè deducantur: & ne ex insuauitate nauseam, flatus & fluctuationes pariant.

Fastidientes
& morosi
huius ætatis
stomachi.

Autoris scopus & institutio.

Res ea, ardua sanè, si aliàs in votis fuit vnquam, hoc maximè tempore, esse debet. In quo non tam fastidientes sunt stomachi, quàm delicatula hominū palata, ac morosi, intrasitabiles & indignabundi ægrotantes. Nā vel audito solius pharmaci, ceu carnificis cuiuspiam, nomine, necdum viso eo aut gustato, vsq; ad eò fremunt, nauseant, cōmouentur, desudant, & expallescent, vt nihil mors in illis cōmutatura videatur. Quod dū sollicitè animaduertem, precii operæ facturū me putauī, si pro ingenij mei tenuitate, faciliè & expeditā methodū proponerē, qua duce quibus deinceps in suo hortulo, ne longiūs eundum sit, olera, radices, fructūs, vuas, &, vt paucis dicam, solita alimenta, in pharmaca & medicamenta purgantia, salubriter ac iucundè possit conuertere. Quæ non minis grata, quàm salutare impofura, beneficium nec præuisum, nec expectatum (saltem nescientibus) summum adferent. Nam siue manducabuntur, siue ex decocto, vel aliter, haurientur, corpus ad eò blandè, & absque vilo tædio, à superfluis & grauantibus excrementis vacuabunt, vt qui sumpsit, dicat, nihil sibi oblatum fuisse, nisi quod assuetum, familiare & quoti-

tidiz.

MEDICA ARTIFICIA. 3

ridianum erat, applaudente visu, olfactu, gustatu, & ventriculi, corporisque vniuersi, assensu, vt diximus, & complexu sane quam grato. Constat tanti artificij lapsis hinc annorum duabus chiliadibus, plus minus, autores ac inuentores omnium primos fuisse Pœnorum & Græcorum solertes Geoponicos, ac medicos. A quibus ceu per manus, tam nobile & salutare inuentum accepit, & diligenter excoluit M. Cato, Dioscorides approbavit, Columella non ignorauit, Plinius proposuit, Ioannes Mesuæ intellexit, Palladius non omisit, Arnaldus Villanouanus multum locupletauit, & neotericorum medicorum, qui rerum experimenta profitentur, diligens obseruatio apprimè confirmauit, ac mirandum in modum adauxit. Beati medici, inquit summus ille philosophus & medicus à Villanoua, quibus Deus scientiam arcanorum naturæ impertiuit, & secretorum suorum conscios fecit. Honorable, ait, quoniam illos elegit Altissimus, & naturæ quasi socios esse voluit. Sed, prò dolor (inquit) multi sunt ad medicinam vocati, pauci verò electi. His positis superest, vt rem, quod dicunt, acutangamus, & vnicuique facili methòdo ostendamus, quonam pacto deinceps in suo hortulo copiam salutarium ac suauiter purgantium medicamentorum, sibi & amicis comparare facile poterit. Sic itaque à verbis ad rem transeo;

Catalogus
corū qui de
medicatiōe
Hortensium
scripserunt.

Sententia ve
rè aurea, sed
hodie parū
animaduert
sa.

De eligendis & apparandis medicis materijs
instituto idoneis. CAP. I.

OMNIVM primūm, si fieri potest, ineunda
est amicitia fidi ac periti alicuius medici:
b z & eo

& eo præfente, apud quempiam Pharmacopolam vel herbarium, rerum medicarum diuitem, feligenda (fi aliter non liceat) fequentium medicamentorum fimplicium, purgando corpori accommodatorum, fyluula: vt hortenfes materias

Electio me
dicamento
rò huic infi
tuto ido
reorum.

uariè purgantes experiaris. Sed medicamenta ea, recentia, &, quoad eius fieri poterit, fuccofa, ac è multis felecta effe debent: non exfucta, marcica, cariofa, olida, vieta, & ob id viribus exhaufia, fco po que tuo profus inutilia. Si talia comparari non poterunt, faltem his proxima eligentur, & vbi operandum erit expurgabuntur, eluentur, &, fi opus erit, negligenter contudentur, ac die vno, vel horis aliquot, ficuti oftendemus, in aqua, vel alio idoneo liquore, macerabuntur: vt ad ingenium redeant, & collabentes vireis recolligant, ne frufretur opus, qua dicemus methodo, aggrediendum. Verumenimuerò, priùs quàm illi manum admoueamus, iucundum erit ac fanè quàm vtile, noffe facultates medicamentorum, quibus hortenfes materiæ imbui debent, vt hinc medicatæ ac purgantes euadant, pro tibi propofito fco po. Auspicabimur itaque catalogum à medicamentis, quibus M. Catonem, & ante illum Pœnorum, Græcorumque geponicos ac medicos ea in re vfos effe legimus. Hinc gradum facturi ad recentiorum obferuationes, & eorum maximè quos arcanorum naturæ locupletes effe nouimus. Veratrum feu Elleborus, præfertim niger, quo maximè vfi fuerunt præfici, vtramque bilem ac pituitam purgat. Colocynthis pituitam & bilem cum humore muccofo à neruis. Scammonea (succus scammonij plantæ) necnon diachridium, feu scammo-

Catalogus
medicamen
torum hor
tensium cù
facultatibus
eorundem

nea

nea præparata. Bilem atram, necnon flauam, ex sanguine & partibus longinquis, perinde atque planta ipsa. Tithymali omnes, quorum genus agnoscit Esula, pituitam, aquas & atram bilem. Cucumer agrestis, vel asininus, cuius succum E-laterium vocant, pituitam & mucos à nervosis partibus. Turbith, pituitam. Lathyris, aquas & pituitam : quomodo etiam Ricinus seu palma Christi. Thymelæa, quæ Persis Mezereon dicitur, bilem, pituitam & aquas. Hæc à priscis inter arborum & vitium medicamentosas & purgantes materias, connumerata lego. Quæ si quis obijciat recenseri inter violenta pharmaca, & ob id parum tuta esse: huic responsum volumus, illorum vim ac furias frænari & alterari succis contrariarum qualitatatum, quibuscum miscentur, & vt ita loquar, concorporantur, ac transsubstantiantur. Addo quòd illorum impetus frangitur, & si quæ insit virulentia, coërcetur via, modo, ac tempore transmutationis quam subeunt, vt causas alias omittam. Recentiores qui rerum secreta vigili studio rimantur & perquirunt, de obseruatione sæpius repetita promittunt arbores, vites, radices & plâtas, etiam medicamentosas euadere, à simplicibus pharmacis purgantibus, quæ hodie nobis in familiari sunt viû, & summa carent violentia. Cuiusmodi sunt Poly-podium, Epithymus, Cartamus, Sena, Hermo-dactyli, Agaricus, Rhabarbarum, Tamar Indi, Myrobalani, & alia, vt paulò pòst dicemus. His iactis fundamentis, structuram medicationum aggredior, & sic de respicio respicio nostram instituo.

Responso ad
quædã ob-
iecta.

b 3 Quo

Quomodo selectarum arbuscularū fructus ita
medicamentosi euadant, vt corpus clemen-
ter absque molestia purgare possint.

CAP. II.

Quæ arbo-
res eligenda
huic artifi-
cio.

Primus mo-
dus medica-
darum arbo-
rum.

CV M volueris tibi comparare fructus pur-
gante facultate, aut alia dote, vt scribemus,
præditos, eliges de multis arbuscularum cuius tibi
uisum fuerit generis, sed ferentem fructus gene-
rosos ac suaues, humilem et parum supra terram
extantem, iuuenem, quæ bimatam, aut trimatam
non excefferit: in aëre libero & perfato edu-
catam, lato solo natam, & ab hominum, peco-
rumq; iniuria prorsus exclusam. Hanc per veris
initia, dum omnis parturit arbos, vel paulò antè
vt feret anni tempestas & natura, nonnihil supra
radicem, ima parte findes, sed cortice clementer
tractato, & nulla iniuria affecto. Deinde impa-
ctis fissuræ cuneolis ossis, vel ligneis, per longi-
tudinem ad sesquipalmū, plus minis, pro arbo-
ris corpore & modulo, illam aperies: statimque
quod ad apertum erit, emedullabis, si medullam
quidem habuerit caudex. Quod si fissuram non
possit admittere, nonnihil vltra matricem, ex al-
to terebrabis, & apto instrumento, medulle por-
tionculam, vel eius loco, matricis, aut cordis, vt
vocat, quidpiam auferes, vel derades. Ioanni
Mesue hic satis est arborem locis duobus vel tri-
bus, vnius palmæ interuallo, tenuiter perforari,
absque vlla medullæ spoliatione, vt mox dice-
mus. Quod si nec terebrationem etiam suscinere
possit, ineunda erit via alia, sicuti postea docebi-
mus. Vbi fissuram, aut foramen diligenter expur-
gaueris,

MEDICA ARTIFICIA. 7

gaueris, pharmaco ex superioribus aliquo, vel *Hæc summe
elleboro nigro tuso, vel scammonæ, aut colo-notanda, ceu
cynthidis succo vel elaterio aut alio, iuxta sco-vniuersalia.*
pum tuum electo, non nihil tuso, & si opus fue-
rit, macerato vtrunq; ita inescabis, farcies, ac sa-
turabis, vt prouerbij memineras, *Ne quid nimis.*

Nam ibi quidquam nec pressum, nec plus æquo
addensatum esse oportet, vt nutritioni arboris,
& transpirationi suæ detur locus, possitq; per
medullarem siphunculum, aut matricis du-
ctum, vis medicamenti vnà cum alimento sur-
sum liberè ferri, & formando, fouendoq; fœtui
sensim subministrari. Posteaquam id ritè perege-
ris, tum demum latera plagæ, & fissuræ, ablatis
cuneis, ita committes, & vtrinque adduces, vt
nihil interhiet, aut difflatum, vel rimulâ admit-
tat: circumposito etiamnum vulneribus Caro-
niano emplastro: quod argilla constat, vel creta,
& arena cui bubulum simum recens admistum
fit, & ad lentorem vsque subactum. Sunt quibus
abundè satis fit, cum Columella, paleato luto be-
ne subacto, plagas obducere, & superiori parti
vulneris, muscum, cespitem, cerâ, aut picem, te-
nero cortice vestitam apponere, ne pluuia illaba-
tur, vel à frigoribus, pruinis, niuibus, grandine,
aut aliter, arbuscula desuper offendatur. Po-
stremò, omnia vimine, aut vinculo alio diligen-
ter obstringantur, ne diffuant, aut bestiarum
occursum, dissiliant. Eadem planè seruabitur dili-
gentia in muniendo & resarciendo foramine:
nisi quòd ad eius ostiolum, paris magnitudi-
nis, & formæ teres lignum sic intrudetur, vt ex-
actè foramen claudat. His ad vnguem & op-
portunè actis, arbuscula suæ relinquatur

Emplastra
vulneratis
arboribus
idonea.

Pulchra Phi-
losophia hor-
tensis & ru-
stica.

b 4 naturæ

naturæ, vt fructus, fauente cælo, probè coquat,
& suo tempore decerpandos foueat. Quos experieris eadem facultate præditos, quâ intrusa medicamenta. Ex quo verè dici poterit, *Patrem sequitur sua proles*. Ioannes Mesuæ Arabicæ medicinæ Doctor præstantissimus docens quomodo fiant pruna quæ alium subducant, & corpus vacuent, ad hunc scribit modum. Truncum arboris pruni, duobus locis, vel tribus, vnus palmæ interuallo, tenuiter perforant, immissoq; scammonio lutant: pruna ob id purgantiora euadūt. Dantur succo, vel decocto, cum saccharo, ad vnciam vnam. quo loco malè scribi puto, libram vnam. Cæterum, sedulò prospiciendum erit, ne ab erucis, aut alijs germinum prædonibus infestetur medicata arbuscula. Quod ratum esse hætenus obseruatum fuit, ob vim medicamentorum, quæ etiam in folia diffunditur. Vnde illa ad multa prodesse nouimus, raroq; vidimus ita medicatarum arborum fœtus verminare.

Obseruanda
& cauenda
in hac Dendriatria.

Modi sex medicandarum arborum, vt fructus ferant qui corpus clementer purgent. CAP. III.

Secundus
modus medicandarum
arborum.

QVANDO arbuscula, quo diximus modo selecta, germinum iactescentes oculos aperire, & carbunculos, florum suorum rudimenta, pandere satagit, statim ac sedulò, vitium more vndiq; est ablaqueanda, aut, si familiarius & crassius me loqui iubes, discalceanda, vsq; ad radicem fibras & venulas. Quæ vbi apparebunt, & ritè expurgatæ erunt, illis sursum ac deorsum fasciculos, vel, vt medicè, imò, verò Catonianè & rusticè loquar,

MEDICA ARTIFICIA.

loquar manipulos aliquot, ex suprâ memoratis pharmacis, iuxta prescriptum methodum apparatus, sternes, consepelies, & infodies, superaggesta terra, optimo fimo debite temperata. Si situculosa erit anni tempestas, matutinæ & vespertinæ rigationis imbre quandoq; recreabitur arbuscula, & ita suæ naturæ in tempus, colligendis eius fructibus opportunum, relinquetur. Hæc prisca est medicandi formula.

Qui subtiliore sunt Minerua, & rerum arcana Tertius modus penitus scrutatur, hanc viam, felici successu, inducimus, mihi nunciavit. Sub finem Martij, insignem darum arborum quempiam radicis generosæ arboris medium secant. Et quâ truncum vel caudicem spectat, in vas terreum humidis rebus, iisque medicamentosis & purgantibus, plenum, ita inserunt, & hinc inde claudunt ac obstruunt, ut nihil effluere vel difflari possit. Tum demum regesta terra, cælo & aëri arborem in autumnum, vel tempus aliud decerpendis eius fructibus idoneum committunt: quo reuoluto, opus, si quidem necesse erit, initiante vere, iterat. Non dissimili artificio, quo Architectos, & solertes aliquot lignarios artifices, uti nouimus: dum sibi arbores comparare satagunt, quorum ligna variè figurata & picturata conspiciantur. Si quis loco medicamentorū, vel medicamentosarum plantarum, odores, vel odoratas aquas, aut quid aliud in vas, quo diximus modo, consepeliendum immiserit, non solum fructus arboris illius, sed folia & cortices, id ipsum miraculo quodam præ se ferre obseruabit.

Pulchra & notanda.

Rei huius fidem de experientia sibi factâ constanter nobis faciebat, anno 1563. amicus noster

b 5 Petrus

Petri Bellonij caedes deploranda.

Petrus Bellonius, librorum multorum praefantium editione, & totius Europæ & Aphricæ peregrinatione celebris, paulò antè, quam impusensis scelerati cuiusdam grassatoris, vel ipsiusmet Bellonij (vt fertur) famuli sub vesperâ, non procul à suburbijis Lutetianis, illū nobis sustulisset: dum Regios hortos, quibus erat praefectus, ex mandato Reginae matris, inuisere satagebat.

Quartus modus medicandarum arborum.

Rem eandem paulò facilius assequeris, si antequam saluet medicanda arbuscula, circumfosis eius radicibus, sed nullo istu iniurioso offensis, aquam macerationis & infusionis electorum scopo tuo pharmacorum vel plantarum purgantium, velut ex vbere sensim instillaueris, & dies aliquot id ipsum opportunè repetueris, vel saltem vnaquaque hebdomade sollicitaueris, donec defloruerit, & foetus sui plenum rudimentum tibi exhibuerit. Si Aquilo spirabit, & gelu regnabit, defendes quod dicunt à frigore myrtos. Quod fiet iniectis ad radices arbusculæ tuæ paleis multis simo pingui superonustis: sed ita, ne simū arborem propius contingat, & putrente suo calore illam funditus perdat. Id laboris & periculi euades, si frigoribus exactis, rem totam aggrediaris. Vbi retorrída erit æstas, sub crepusculum vtrunque, simili potione, sed paulò diluore, arbusculam subinde refocillabis. Modus hic est admodū expeditus, & paratu facilis. Nā cuius promptū est, plantas, vt vocant, laxatiuas, vbiq; inuenire, & ex catalogo primi capituli p̄ arbitrio seligere, ac non nihil contusas, diem vnū aqua multa macerare, & tum demum illa, quo dictum est modo, vti. Hanc viam omnium praestantissimam esse scribit Arnaldus à Villanoua, in operibus medicandarum

Via medicandi præstantiss.

darum arborum, plantarū ac vitium, vt proprio dicemus loco. Nam malitia rerum valde alteratur per recessum facultatis earum in aliam substantiam. Ex quo, inquit, sine vlla noxa & periculo facilis sequi solet purgatio ex illis.

Si quis arbusculas huic negotio accommodas non habebit in suo horto, fundo, vel prædio, arbore quantūuis magna, ad hunc modū vti poterit. Eligat ex ea ramum quempiam generosum et bellè educatum, quem Gallica terebra, aut aliter, ad medullam, vel matricem vsque, & nonnihil vltra, perforet, facto satis amplo foramine, pro rami modulo. Deinde foramen illud medicamentis, vt dictum est, inferciat, obturet, vestiāt, liget, ac ita naturæ regendum permittat, donec maturos reddiderit fructus, & summè medicamentosos, reliquis ex ea arbore nihil tale agnoscentibus. Modus hic tam est certus ac probatus, vt viderim quandoque pomiferam arborem, à perito artifice colono, quem vno aut altero colloquio institueram, ita medicatam & comparatam, vt quatuor ramis ex eodem trunco natis, poma diuersarum qualitatum & medicinarum proferret, ac alijs quatuor diuersorum saporum & odorum. Quod nec infitione factum erat, nec alio adulterandi artificio, quàm eo quòd hìc describimus. Erat & id summè in ea arbore admirandum, quòd neque folia, neque fructus ramorum ita medicatorum ab erucis aliquo modo infestabantur, alijs eiusdem vndique populatis & erosis. Venio ad reliquos Dendriatriæ nostræ modos, vt ex pluribus habeas vnde seligas.

Quintus modus medicandarū arborū.

Artificiū valde pulchrū.

Sextus m-

Sunt qui medicandas arbusculas opportuno tempore transplantent, sed ita, vt scrobi illis factæ rû arbor & de-

& destinata, selectas herbas medicamentosas, stercoreis loco, larga manu prius substernat, & radicibus defodiendarum circumponat, ac demum adobruat, remisto pingui letamine terre. Si feruida sequatur æstas, & insolens grassetur incendiū, quale per *κυνεοδυμιατα* sæuire solet, aqua macerationis plantarum substratis similibus, arbusculam idoneis horis reficiunt.

CAP. IIII.

Modi alij admodum faciles, expediti, & probati

Septim^o modus medicandarum arborum.

Quidam ex Dioscoridis consilio, in vino Phthorio, plantas multas, quibus inest purgandi facultas, ad imum truncū medicandæ arbusculæ disseminant, vel vndecunq; implantant, & adeo profundè illarū radices infodiunt, vt radicibus arbusculæ, si fieri potest, adhæreant. Quæ ne resiccentur, aut tabescant, crebra rigatione hinc inde tempestiuè occurrūt, sataguntque vt plantarum facultates purgatrices, ea perfusione, quasi vehiculo, alimentis arbusculæ radicatim permisceantur, & sursum, vi ramorum attractrice, emulctrice, & vegetatrice, ad fructuum formationem & alimoniam, sensim attollantur, sed ita sunt coaptandæ & disponendæ huiusmodi plantæ, vt arboris truncum amplectantur & coronent. Nam ex illarū *ἀνεργία* & effluuio, aliquid in amplexatam, insensibili trāspiratione, abibit, & conformabitur. Quod sanè absurdum esse non debet: cū videamus arboreos fructus pleroseq; certarum plantarum sapores ac odores præ se ferre, quas vel substratas habent, vel haud ita procul distitas. Sic quædam mala, brassicam olent

Pulchra & notatu digna.

olent, quòd illam vicinam videant, eiusq; diurna & nocturna defluuia exhauriât, ac modo imperceptibili, duce aère, imbibant. Sic præterea, vina quædam plus alijs diuretica esse experimur: licet in eodem tractu & fundo omnia nata & educata sciamus. Quod vicinis & socijs herbis ac radicibus, quibus facultas inest ciendi vrinæ, ascribendum duco.

Non defuerunt qui fissuras, aut terebrationes medicandæ arbusculæ, iuxta primâ methodû artificiosè factas, compositis medicamentis purgantibus oppleuerint, & reliqua præscripto ordine perfecerint. Quod quàm sceleriter, nondum ex illis audire licuit.

Noui quosdam qui ramum ex selecta arbore ita raptum & vulsum vt aliquid de ea secum auferret, ac generosis fructibus scateret, figulino vase, aut ligneo cado, stercoreta terra saturo, altissimè infodiebant, & plântulas purgante facultate præditas, hinc inde comites illi dabant, estuq; vigente, aqua macerationis plantarum consimilium, diluculo, & vespere, larga manu irrigebant. Id tandiu, positis interuallis, repetentes, donec fructus adultos, & ad vnguem maturos iudicarent. Modû hunc verissimum esse, mihi certò asseruit quidam ex eorû monachorû ordine, quos Celestinos vocant. Nec alijs plantis se vsum asserbat, quàm ijs quæ in publicis cœnobij hortis occurrerent: nimirum Lathyride, Ricino, Tithymalis, Viola martia, Malua, & similibus. Quarû auspicijs, quo dictum est modo, cerasia, pruna & persica præcocia, sibi comparauit, quæ clementer & absque tædio, aluum subducebât, ad tres, quatuor, quinque, plures vel pauciores deiectiones,

Octauus modus medicandæ arborum.

Nonus modus medicandæ arborum.

pro

Pro assumptorum quantitate & numero. Addebat se hinc magnam gratiam & fauorem inijsse apud multos præpotentes ac diuites, quos participes fecerat fructuū suorum medicamentosorū. Quod hic scriptum volui & adnotatum.

Decim^o modus medicandarū arborū.

Postremum erit, quod vna & altera obseruatione mihi hætenus feliciter, & ex animi sententia successisse deprehendi. Sunt quædam præcocia & fugacia pomorum genera, quæ figlinis, aut ligneis vasis capacibus, aluntur, crescunt, fouentur & maturescunt: dum poma dico, fructus eos cum Grammaticis intelligo, qui molli pelle vel tunica teguntur. Vbi illorum parentes arbusculas defloruisse, & fœtum adhuc informē, suâ forma velle informare obseruo, tunc liquoribus ex maceratione simpliciū medicamentorum purgantium & scopo meo idoneorum, expressis, nascentes & adhuc lactescentes arbuscularum partus, velut ex vbere, blâdo instillatu & irrigatu foueo, idēq; electis horis & temporibus, dies aliquot facere perseuero, paucis contentus fructibus & arbusculis: sed ijs generosis tamen, & ob id accuratè et sollicitè educatis. Si retorrida et sicca inualefcit tēpestas, vt hinc sitire videantur, simili liquore, opportunis horis etiam refocillo, & ob rapidum æstum siticulosam terram, ad inebriationem vsque, diluo & irriigo. Hæc de medicandis arborum fructibus vt, alium subducant, satis erunt. Nunc demum nobis explicandæ veniunt aliarum medicationū formulæ, sanè quantè iucundæ & vtilis.

Arborum

Arborum medicationes aliæ, ad particulares effectus, pulchræ & animaduersione dignæ. CAP. V.

SI ab arbusculis tui horti, alia exigis medicamentaria auxilia, quàm præcedentia (quæ alio duntaxat lubricandæ fuerunt accommodata, & talibus humoribus vacuandis destinata, quales medicamenta ipsa mouere apta sunt) potes, pro concepto scopo tuo, quidquid visum fuerit, arbusculis ipsis, iuxta præscriptos modos, committe. **Fructus contra pestem et venena.** re, & quodammodo implantare. Itaque si fructus habere voles contra pestem ac venena auxiliares, loco purgantium medicamentorum, comode ac fa- lubriter vsurpare poteris, theriacem optimam, vel mithridatium, aut radices alexipharmacas, & alia pesti ac venenis aduersantia (de quibus multa in nostris contra pestem Secretis) iisque arbusculas tuas, qua dictum est methodo, imbuere, ac saturare. **Fructus somniferi.** Si fructus *ὄκρυον ἢ δισκοειδὲς ἢ κρυόφυλλον*, hoc est, somniferum concilians habere satagis, plantas, radices, semina soporifera, & alia, arbusculis tuis non dissimili accommodabis methodo. Verum enim verò, priusquam manum de hac, quod dicunt, tabula remoueam, paucis admonebo quid Ioan. Langius aduersus fures fructuum hortensium et arboreorum scripserit. Catharidum vsus, inquit, nusquam comodiorem reperi, quàm si crudum earum puluisculum pomis, prunis, ficibus, persicis quoque, & alijs venustioribus fructibus, ab ima arbore pendulis, inserueris, fissuramque reducta cute vel putamine celaueris & occultaueris. Hæc si pomorum fures de decerpta gustauerint, intolerabilis urinae dolor & stillicidium furtum illorum

illorum redarguet, ac supplicij grauitate p̄nsabit. Sed de his satius fuerit tacere, quàm plura scribere. Alia penè innumera, pulchra & vtilia ex hisce progymnasmatibus & preludijs nostris, facile excogitare ac inuenire poterit Lector ingeniosus & industrius. Nam intelligenti, vt loquuntur, pauca sufficiunt.

Fruētibus arborum, odores & sapores quosuis, nec non etiam colores, facile comparari posse.

CAP. VI.

Fruētus di-
uerforum sa-
porum.

QVAE haftenus de medicationibus arborū tradidimus, eadem etiam ad odores, sapores, colores, & alia quamplurima, methodo simili, fructibus comparanda & variè concilianda, transferri aptariq̄ possunt, applicatione rerum idonearum pro voto & arbitrio tuo selectarum ad id quod quæris & optas. Hinc scilicet, absque ullo infitionis artificio & mangonio comparantur fructus, etiam per summam maturitatem acerbi, alij acidi, nonnulli austeri: quidam dulces, melliti, saccharati: pleriq̄ moschati, cinnamati, seu canellati, aut alterius saporis vel odoris, tam grati, quàm ingrati: &, vt paucis dicam, quales perito artificio formare visum fuerit. Quod verissimum esse, non tam de auditu, quàm ex gustu & odoratu, non semel explorauim & obseruauim. Imò verò (quod fidem superari multis videbitur) mora lutea, pyra rubra, ac mala cærulea, tam intus, quàm in cute, & ex sua quæq̄ arbore pendentia, non sine admiratione, aliquando conspeximus, contrectauimus, aperuimus, & gustauimus, sed
nulla

nulla saporis gratia, quæ coloribus illis adulterata fuerat, & hinc tota in pabulum oculorum potius quàm linguæ delicias, migrauerat. Miretur hoc qui nescit, nec intelligit multa in vasto mundi huius theatro, miraculi loco esse, quæ ingeniosa hominum diligentia, artificioso medicamentorū adulterio, & solerti insitione, comite vbique industria & labore, in lucem protulit. Vnde rectè admodum scripsisse mihi videtur poëta.

Hortēsis Philosophia.

*Ipsa nouas arteis, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsusq; magister.*

Causa cùm plerisque lateat, illis tatum miraculi & stuporis ingerit, vt præter naturam talia fieri credant. Res ea, cùm in his quæ hæctenus docuimus, & deinceps ostensuri sumus, tum maximè in varijs arborum insitionibus & florum varietate locū habet. Quarum ope & ingenioso artificio, medicamentorumq; & colorum mangonio solerti, fieri plerunq; videmus, vt vna arbor prodigioso spectaculo, diuersi generis, varij gustus, insueti odoris, necnon coloris & facultatis, poma, nuces, vuas, flores, & alia ab vno eodemque trunco emergētia, proferat. Quod exemplis duobus, penè prodigiosis, demonstrare ac illustrare pergam, licet id extra institutum esse videatur.

Mira artificiorū ingenia.

Arbores duæ summæ & prodigiosæ admirationis. CAP. VII.

Incomparabilis ille rerum naturæ interpres Plinius, de insigni quadam arbore, hunc in modum scribit. Vidimus insitam arborem iuxta Tiburtes Tullias, omni genere pomorum onustam: alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vis-

Pliniana arbor admirabilis.

sc, ficis

te, ficis, pyris, punicis, malorumq; generibus: sed huic brevis vita fuit. Haecenus ille. Multo mihi prodigiosior videtur arbor ea, quam Ioannes Baptista Porta, Neapolitanus, describit in Opusculo suae Magiae naturalis. Vnam, inquit, nouissimus arborem, delicias horti nuncupatam, crassitudinis & proceritatis non ingratam. Haec trifurcata erat, & in vno ramo uas duas vineis vacuas, discoloris & medicatas gerebat: quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebat. Secundus ramus persicum proferebat, ex persico & nucipersico, interuallis pluribus, eque distinctum, & absque vilo osse. Quod si cui inerat, nucleum dulcem vti amygdala dabat: & nunc hominum, nunc animalium faciem mentiebat, diuersaq; lineamenta demonstrat. Tertius, cerasia ex ossa, acida ac dulcia emittebat: adhuc mala aurea. Cortex floribus, rosisque confitus erat. Porro fructus ipsi debitam magnitudinem superabant, ac alijs dulciores & odoratiores erant. Verno tempore efflorescebat arbor, & vltra legitimum tempus suos foetus educabat: nam diu in arbore morabantur, & continuo fecunditatis orbem toto anno ministrabant. Per quosdam enim gradus poma sibi succedebant, & fetura interpolabatur. Brachia ponderibus inclinata procumbebant. Denique sic caelum & solum arbori fauebant, vt pulchriorem in tota vita non conspexerim. Haecenus ille: ex quo tam rarae arboris historiam huc proferre volumus, vt intelligeres,

Arbor prodigiosa & inaudita.

Arbor verè aurea, si ralis vsquam reperitur.

Quantum ars ipsa valet, quantumque industria pollet,

Et quantum insitio fecundos adiuuat hortos:

Necnon ingenium medicandi hortensia sobers:

Queis fauet impatiens orti labor, optimus artis

Cuiusfunque dator.

Sed dimissa insitio, de qua nuper Opusculum Arborum insitio edidimus, institutum repeto, et ex diuerticulo in tuo & medicatio multa nonnihil deflectere volumus, vt ostenderemus possunt. artem medicandarum arborum cum insitio copulatam, planè admiranda moliri, si in peritū & industrium cadat artificem.

De collectione, repositione, custodia & vsu fructuum medicamentosorum: & alijs in hac arte obseruandis. CAP. VIII.

ANte quàm propositam narratiunculã agrediar, admonebo artis huius studiosos, quòd medicatiõnes hæcenus præscriptæ, minorem materiam, rigationẽ & sedulitatem exigent in arbusculis fructum paruulum ac molliculum ferentibus, quàm ijs quæ illum maiusculum ac duriusculum producunt. Primi generis sunt, cerasus, morus, prunus, persica arbor, antepersica, præcocia, olea, & vitis. Secundi, malus, pyrus, cõtonea, amygdalus, iuglans & similes arbores: quarum, vt etiam superiorum, fructus non exactè suas vires medicamentosas exerent, ante maturitatem. Per quam die sereno, circa nouilunium, alto Sole, blanda manu, absq; vlla iniuria, lesione & vitio, fructus decerpentur, ac loco idoneo, vt in nostris hortorum Secretis docuimus, in vsum accuratè reponentur. Si custodiæ non erit locus,

Admonitio, valde notanda.

Tẽpus ac modus collectio- nis & repositio- nis fructuum.

c 2 vel,

vel, quòd anni tempestas australis & pluuiosa, illam negauerit, adeò vt hinc à labe & corruptione periclitari videantur: vel quòd per imbres & nebulas collecti fuerint, & ob id excrementitio humore, putredinum parente, abundauerint. sublata omni mora, calente clibano (si per Solem minùs licet) aut craticulis ad focum suspensis, integri, si parui & tenelli erunt: vel bipartitò, aut quadripartitò diuisi, & ab interaneis repurgati, necnon depellati, si magni & diriusculi aderunt, paulatim reficcabuntur, ac blandè torrebuntur. His ita comparatis, illico mundis vasculis, vel calathis, papyro internè vestitis, reponentur, & accurate seruabuntur. Si recepto more condire uoles, præclare ac salubriter ages. Vfus omnium erit, vel ex propria cuiusque carne & pulpa, vel ex eiusdem iusculo & decocto, sicuti de prunis fieri solet per Ichthyophagiam, & esuriales ferias. Tempus utendi esto matutinum, vel paulò ante pastum, & nonnunquam sub somnum. Quantitas limitabitur pro cuiusque corporis modulo, ætate, sexu, temperamento, mouendi facilitate, vel difficultate, & medicamentorum, quibus imbuti erunt fructus, natura forti, cita, aut debili. In quam rem, tibi prudenter & opportunè consulendi erunt docti atque cordati medici. Quod vt facias, te etiam atque etiam amicè moneo, & valde cohortor. Penè omittebam q̄ fructuum medicamentorum tam ossa, quàm semina, diligenter colligi debent, ac diligentius custodiri, ob vim medicamentosam quæ summa illis inest, non dicam aduersus lumbricos & interanea ventris animalia, liberandasq; obstructions, sed & alia quamplurima, quæ hic reticere malo, quàm pau-

cis xe-

Quomodo
ficari de-
beant.

Vfus, tēpus
& quantitas.

Pulchra &
valde notā.
da.

cis explicare. Habent de multis id solenne, quod si implantentur, aut serantur, quæ hinc emergent arbores, medicamentosum nescio quid præ se ferent. Quæ res in surculis aut ramulis, ex simili arbore detractis, & alibi inferendis, vel pangendis, locum vix habet: nec etiam in medicata arbuscula, si transplantetur ac transferatur. Nam mater- ni lactis & foli genitalis negata facultate, subla- toq; nutriticis assueto vberè, succos oblita prio- res, merito à proprio temperamento, eoque medi- cato, in aliud degenerare potest. Quare si voles vt ad ingenium redeat, & vires medicamentosas, penè exhaustas, resumat, medicatâ alimoniâ, qui- bus dictum est modis, refocillanda, ac instauran- da tibi erit. Nec id solum in trãspantatis & trãl- latis locum habet, sed etiam in ijs quæ nec cœlum nec solum mutant. Vnde par erit quotannis, aut saltem quoque biennio, recens medicamentum, siue simplex, siue compositum, aut antidotum, vel quiduis aliud, denuò illis accommodare. Quemadmodum ex Græcis Florentini Georgi- cis, transcripsit Neopolitanus Palladius, & ple- rique illo antiquiores.

Precepta pro
transplanta-
tione.

Dignū ani-
maduersiōe.

Quomodo non medicati fructus, tam æstiuū,
quàm autumnales, decerpti & domi
asseruati, medicamentosi euadāt
vt corpus repurgare possint.

CAP. IX.

HIC nequaquam silētio dissimulabo, quod Res multis
à multis summè desideratum, & cupidè ex multorū vo-
peditum scio. Quid illud? inquires. Quomodo ci- tis expetita.
tō, facile, & quouis tempore, quilibet repositos
fructus, siue verni fuerint illi, siue æstiuū, seu au-
tumnales,

tumnales, ita possit componere, vt clementer & absq; nauſea aluum moueant, & subducant, corpusq; à superfluis excrementis liberè ac blandè vacuent. Si patientem aurè mihi præbueris, paucis docebo. Omnium primùm à fido quopiã Pharmacopola tibi comparabis purgãtia aliquot medicamenta simplicia, ex eorum classe quæ violèta nõ sunt. Qualia sunt Rhabarbarum, agaricus, sena, polypodiõ, epithymus, semè cartami, myrobalani, thamar Indi, & similia. Vbi vnum, aut duo ex his, scopo tuo idoneis, probè selegeris, ex medici consilio legitimas ac sanas portiunculas, negligenter, si opus erit, fractas & contusas, horis aliquot, cum tantillo cinnamomi & seminũ anisi, infundes, ac macerabis, in sero lactis, oxymelite, prissana, vino, aqua, aut blando quopiam liquore, vt visum tibi erit, p corporis tui & partis anni, necnon aëris temperamento & statu. Deinde quidquid id erit, percolabis, clementer exprimes, & calidis cineribus, apto vasculo, superpones: ibiq; horis aliquot insuccabis, vt loquitur Columella, cõpuncta locis multis pruna, persica, pyra, ficus, cotonea, vel cerasia: ex his quæ tibi ad manum erũt, nihil refert, modò Solem passa fuerint, vel clibano, vt diximus, resiccata, aut aliter asseruata. Vbi liquore illo medicato, & iusculo, assatim imbuta erũt, & pro rugosis obesula apparebunt valdeq; turgèbunt, tum demũ medicamentosa habebis alimèta, quæ absq; vlla molestia, corpus, soluta aluo, blandè repurgabũt. Rem eadẽm fœliciter etiam experieris in vuis, quas Damascenas nuncupant: magno ventriculi ac hepatis cõmodo, sed detractis prius, & ex illorum pulpa seclusis vinaceis. Si insuaem quempiam gustum

Quomodo
resiccati fru-
ctus medica-
mentosi fiãt.

Primus mo-
dus.

Correctio

vt

vt amarorem, acerbiteratem, vel quid simile, præpravi gustus se tulerint medicata isthæc alimenta, saccharo o. & saporis.

primo, aut puluere glycyrrhizæ, vel cinnamomi facile tegi, ac dissimulari poterit: adhæc aniso condito, vel coriandro præparato, aut huiusmodi artificio quopiam aromatico & dulci, pro cuiusque gustu ac palato. Quidpiam igitur ex ijs prægustabitur, aut vnà mâducabitur vel sumpto illo medicamento cibo, statim deglutietur, vt contraria contrarijs emendentur.

Est modus quidâ expeditus & salutaris, ita co-
quendorum in foculo cydoniorû, & aliorû quorumcunq; fructuû maiorum, vt corpus à grauâ-
tibus excrementis absq; vlllo tædio, torminibus
ac fastidio cleméter purgent: imò verò purgan-
do, viscera roborent. Hunc qui nosse volet, velle
autem debent omnes, percurrat aream tertiam,
câpi septimi, nostri Horti medici, seu Alexikepi,
qui nuper rerum multarû accessione locupletior
& emédator in lucé prodijt: illic inueniet quod
placuisse queat. Sed de his fusiùs agemus paulò
pòst in vino Cydonite, & Hydromelo.

Secundus
modus.

Ioannes Langius, illustrissimorum Comitû
Palatinorû medicus doctif, in quadam epistola
ad Cyrlerû, de medicatis fructibus ad hûc scribit
modum. Accipe aquâ aut vinum, in qua vel scâ-
monea, vel tithymali cortices, aut turbith, vel
id genus fortium medicamentorû, maceratû sit:
in quo pruna ficca ex Damasco, carica, vûq; pas-
sæ, donec turgescant, maduerint. Hæc absq; vllis
torminibus aluum leniter expurgant. Nam hæc
sola virtute medicamentorum, exuta eorum sub-
stantia, imbuuntur. Hactenus ille.

Quartus

Cognoui qui antea commemoratos nobis fru-
ctus,

c 4

ctus,

ctus, tam ficos, quàm recentes, nullo modo macerabant, sed eū purgantibus medicamentis simplicibus, eis à medico præscriptis, & modicè fractis, si opus erat, raroq; linteolo deligatis, prunorum modo in vino aqua temperato, coquebant: & addito saccharo multo albissimo delicatis palatis edendos proponebant: vel solum eorum iusculum propinabant, & decoctorum carnem per fetaceum excernebant, ac mundo vasculo repositam, in vsum idoneum, & tempus opportunum accuratè custodiebant: de eodem boue, vt dici solet, lora trahentes, vnaq; & eadem fidelia duos parietes dealbantes.

Quintus modus.

Noui alios, qui fructus iam dictos, post longam macerationem quo nuper dictum est modo, blandè siccabant in clibano, & iterum ac tertio macerabant, & demum reficcatos, pyxide includebant, & quoties opus erat, excludebant, ac in vsum opportunè conuertebant, resperso multo saccharo optimo. Si vigeat ætus, in aqua rosea macerabant: si hyems erat, suffocatis in vino paucò aliquot eorum buccellis, & copiosa sacchari aspergine dealbatis, liberè utebantur, & quidquid erat vini superbibebant. Sed vt quod sentio verè dicam, non sunt hæc temerè tentanda absque docti medici consilio, perinde atque alia pleraque hæcenus scripta. Nam ille selecta medicamenta, ægrotantium affectibus, aut sanorum præcautionibus idonea seliget, & ad legitimum pondus, ac dosim, vt loquuntur, omnia deducet, iudicioq; & arte singula temperabit. Imò verò suo pte Marte, iuxta hanc methodum, noua comminiscetur artificia: quando non omnia possumus omnes.

Doctus medicus in hac philosophia vbique confulcendus.

Quo-

Quomodo lactuca, bórrago, portulaca, & olera alia, adhæc cucumeres, cucurbitæ, pepo- nes, raphanus, cinara, fraga, grossulæ, frambo- sia, & similes fructus ac plantæ, deiectorias facultates induent, & sâpores ac odores varios admittent. CAP. X.

SI ad medicationes olerum, radicum, & plan- rum multarum, prudêter referas quæ de me- dicandis arboribus nuper scripsimus, nouo hîc sermone opus non erit. Verumenimverò, quia plantæ radicibus tam solidis non innituntur, quàm arbores, nec tam robusto donâtur corpo- re, nascunturq; plurimùm seminibus, vel implan- tationibus, ac breuioris sunt vite, idcirco de illis peculiarem hic instituemus narrationem. Si ita- que semina plantarum titulo capituli huius pro- positarum, aut aliarum, maduerint triduo, vel quadriduo (antè quàm serantur) in iusculo mace- rationis purgantium medicamentorum simpli- cium, initio huius Opusculi descriptorum, & ficcata, vicibus iteratis remaduerint, ac ita opti- mæ terræ, pingui simo saturatæ, ac diligenter sub- actæ, commissa fuerint, quicquid inde nascetur, medicatorum seminum facultates ac ingenium referet.

Hortensiu
penè omniũ
medicatio-
nes.

Primus mo-
dus.

Idem etiam continget, si medicamentosa illa maceratiõis aqua, vel iusculo, (seu cremore quo-
piam) pullulantes plantulas, & adhuc lactescen- tes, aliquot diebus, velut ex nutricis vberè, stil- lando, & non mergendo, aut inebriando, oppor- tunis horis foueris ac rigaueris: hinc enimalui solutionem facilem & corporis purgationem ab illis

Secundus
modus.

illis cōciliabis. Si grauis æstus inferiora torrebis, eodem liquoris haustu illas sicientes, affatim, & identidem, sed tempestiuè, (vt in arboribus dictū est) refocillare, ac recreare poteris.

**Tertius mo-
dus.**

Sunt qui per adolescentiam plantarum, radices earum blandè circunfodiūt ad capillares vsque fibras, sed absque vlla iniuriosa tractatione & eradicatione. Tum demum, purgantia medicamenta simplicia, proposito scopo selecta, & non nihil contusa, si opus erit, earum nudatis radicibus sparsum iniiciunt, ac dissemināt (vt in arboribus diximus) regeſtaquē terra adobruunt, conspeliunt, ac ita educati, crescere, & medicamentari permittūt. Quōd à multis factum, & salubriter expertum, verè scio.

**Quartus mo-
dus.**

Nonnullis abundè satis est dū plantulas transferunt, in scrobiculum illis defossum mittere ac subſternere selecta medicamenta: deinde stercorata terra, & si opus erit, irrigata, omnia condere, ac ita cœlo & solo committere. Modos alios requireres ex medicationibus arbuscularum. Et quæ de liquoribus, & succis medicatis ad plantarum radices infundendis, tradita sunt, eadem etiam ad sapores, & odores (de coloribus dubito) prudenter, ac solerter coaptare poteris, exem-

**Historia pul-
cherriſima.**

plo Aristoxeni Cirenei: qui, vt scribit Plinius, à patria desciscens philosophia, & helluonum voluptati ac collegio subscribēs, natus in hortis laſtucas, vesperi vino mulso rigabat, eoquē potu, donec satis ebibissent, satiabat: vt poſtridie, cū illuxisset, placētas virides à terra missas, se habere venditaret: dignum helluone inuentū, nedum philosopho. Sed in medicamentoſo plantarum mangonio & artificio versatum satis. Manum itaque

Itaque ex hac tabula mouebo, vbi admonuero, quod plantæ, quibus à natura inest purgatrix quædam lubricitas, vt violis martijs & maluis: aut lactea substãtia & dulcedo, nõnihil etiã deiectionia, vt lactucis: vel nitrosus succus, & ob id medicamentosus ac deiectionarius, vt brasicæ & betæ: aut lenta & excrementitia humiditas, vt portulacæ: hæ, inquam, & similes plantæ, cura admodum sollicita, medicamentisq; multis non indigent, vt medicate, ac purgantes euadant, cum id naturã ferè comparatum habeãt: & ob id modica alteratione indigent, vt medicamentosæ fiant. De peponibus, cucumeribus, & huius plume alijs, non dissimilis erit ratio, ob succum excrementitium, aquosum, & nonnihil lubricũ, quæ largè scætant.

Vites varijs modis medicatas reddere, vt earum vuæ, & vina ex illis expressa, aluum clementer moueant, & corpus absq; molestia purgent. CAP. XI.

Secundum vindemiam, vbi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot dicendarum vites ablaqueato, & signato: earum radices circum vitium philosophia. cum farrico & purgato. Postea, veratri radices in pila contundito, & circum vitem ponito: his sterminus modus. cus vetus, & veterem cinerem, ac duas partes terræ circum addito. Radicibus vitis terrã insuper injcito. Hoc vinum seorsum legito. Si voles seruare in vetustatem ad aluum mouendam, seruato: nec commisceas cum cætero vino. De eo cyathum sumito, & misceto aqua, ac bibito ante cœnam: sine periculo aluum mouebit.

Aliter

Secundus
modus.

Aliter, cūm vites ablaqueantur, signato quam-
piam, ne admisceas cætero cum vino. Treis fasci-
culos veratri atrii circumponito circum radices,
& terram insuper inijcito. Per vindemiam de his
vitibus, quod delegeris, seorsum seruato, cyathū
in cæteram potionem indito, aluum mouebit, &
postridie perpurgabit, sine periculo. Hæc ad ver-
bum M. Cato in suis de re rustica Commentarijs.

Tertius mo-
dus.

Africanorum & Græcorum geponici ac medi-
dici, Catone multò antiquiores, hac incedūt via.
Sarmentum quod pangendum est, ima parte fin-
ditur, trium vel quatuor digitorū mensura, sub-
lataque medulla, simplex medicamentum pur-
gans & deiectionum, ex his quæ primo capite re-
censuimus, contusum, medullæ loco intruditur,
vel compositi alicuius pulpa (quod præstantius
est) immittitur. Postea vulnus aut fissura, ne quid
effluat, idoneo emplastro tegitur, deligatur et ita
sarmentum terræ mandatur. Hæc Florentinus,
ex Græcorū geponicis & medicis vnus, & post
eum Palladius.

Quartus mo-
dus.

Recentiores satagunt, vt vitis ablaqueatæ ra-
dices emundentur, deinde purgatis alicuius me-
dicamenti compositi succum, vel ex simplicis a-
licuius maceratione liquorem, affusione & riga-
tione, per dies aliquot repetita, affatim cōbibant
& exhauriant, maximè, dum noua de grauido
palmite gemma tumet. Hoc peracto, terram ra-
dicibus regerunt, & ante omnia diligenter cauēt,
ne tum gelidus & niuosus spiret Aquilo, radices
percellens, ac vires medicamentorum obtundēs.
Qui ex vite hunc in modum medicata nascentur
racemi, deiectionij erunt ac purgantes, perinde at-
que vinū ex illis expressum, sicuti scripsit & ad-
nota-

nota-

MEDICA ARTIFICIA. 29

notauit idem Florentinus, libro primo & secundo suorum Georgicôn. Modus hic sanè quàm facilis est, ac valdè expeditus, vt testatur Arnaldus à Villanoua, ob causas in arboribus expositas. Hinc nimirum visa, repertaq; est uua, vt ille idè scribit, cuius acinus quilibet aluum clemèter mouebat, habebaturq; res ea pro summo miraculo. Qui uuis & uinis albis oblectantur, uitem ac uina huiuscemodi medicata sibi comparabunt: qui rubris, contrà: quando, uelle suum cuiq; est, nec gustu uiuitur vno.

Est alius modus comparandorū huiuscemodi racemorum facultate deiectoria præditorū cum suis uinis, quem nec tacebo, nec tibi dissimulabo. Sarmèta ex generosis uitibus, opportuno tempore seliguntur, & in vas aliquod semiplenum purgantibus potionibus, vel medicamentosis liquoribus, maceratione longa paratis, deponuntur: deinde illis terra optima remiscetur, ac tâtisper resoluitur, irrigatur & curatur, donec sarmentorum & flagellorum oculi nitantur exire. Id ubi fit, more uitium caterarū, idoneo loco circumspèctè panguntur, summaque habetur cura ne iniuriosa tractatione, vel tantillum offendantur, & hinc ex suo membro excutiātur. Qui inde nascentur racemi, pro facultate succi ac liquoris, quo imbutus fuerit palmes, medicati euadent, perinde atq; uinum quod ex illis exprimeretur.

Quintus
modus.

Notandum
& cauendū

Alia vitium, uuarum & uinorum medicationes pulchræ & ingeniosæ, ad somnum, contra venena, & alia.

CAP. XII.

ETSI

ETSI quę hęc scripturi sumus, facile & expflicatę colligi possint ex pęcedentibus, dicā nihilominus de illis aliter, paucis ac breuiter, quantū feret materia. Si loco purgantiū medicamentorum compositorū, aut diluti eorū, vel decocti simplicii, quippiā ex ijs antidotis; quę somnum conciliant, in liquorę solutum, ad vitis rādicēs ablaqueatas, tēpestiua rigatione effuderis, vel hypnoticas & somniferas plantas iisdem rādicibus conspeliueris: aut circū plantaueris (vult Dioscorides, in vino phthorio) tam vuę quā calcata & pressa ex ijs vina, somnum facile conciliabunt. Idem fiet, si truncum vitis selestum, vult de arboribus diximus, Gallica terebra, aut alia, perforaueris, & eadem antidota foramini intruderis, ac vulnus, quo ostensum est modo, tractaueris, obduxeris, ligaueris, ac Deo & naturę permiseris. Si thēriacem, mithridatium, aut alexipharmacum aliud, eō intruderis (sublata si opus erit medulla) vel diluto eorundem, aut liquore macerationis plantarum venenis pugnantiū, rādicēs imbueris, & frequenti rigatione, eaq; tempestiua, perfuderis, vitem habebis antidotariā, alexipharmacam, pestifugam, & venenōrum, ac venenatorum omnium hostem capitalem: adeō vult nullum animal veneno imbutum, sub ea stabulari audeat, ac stationem aliquā capere. Quin etiam aiunt acetum ex vino vitis huius antidotarię & thēriacalis factum, necnon vuas passas, miram habere facultatem contra toxica, pestilentē aērem & morbum, venenatorum morsus, ac alia pleraq;. Quibus deficientibus, proderunt etiā, vitis eiusdem folia trita, & venenatorum scibus appōsita. Quod si rursus horum omnium penuria

Vitis somnifica quā hiter fiat.

Vitis antidotaria, & venenis pugnans.

Mira vitis thēriacalis efficacia

MEDICA ARTIFICIA. 31

ria fuerit, cinis farmentorum hominè à periculo vindicabit. Nam & citra theriacem vitis cuiuscunq; farmentum, aduersus morfum canis mirè auxiliatur, modò non fuerit rabidus. Autores sunt (ne quis putet meum esse commentum) Pœnorum & Græcorum geoponici ac medici, & inter hos Flørentinus, qui hæc posteritatem latere noluit. Cæterùm hîc nec omîssum velim, nec intactum, quòd si de huiusmodi vitibus medicatis farmentum transferendum, aut inferendum accipiatur, vires sui medicamenti, vt de arboribus diximus, vix respiciet, nec materni medicaminis gustum retinebit. Quare oportebit noua infusione, eaque assidua, vim senescentis succi iterare & suscitare, vt scribit Neapolitanus Palladius, rerum agri doctor non aspernandus.

Præceptum notandum.

Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum, columborum, phasianorù, pullorum, anserculorum, turturum, alaudarum, turdorum, & similibus alitum: Adhæc, hœdorum, agnorum, lepusculorum, cuniculorum, porcellorum, & similibus quadrupedum medicamentosa fiant, vt corpus ab excrementis blande purgare queant.

CAP. XIII.

EX præcedentium, explicatione & doctrina, facile fuit colligere non posse rationi, aut sensui, aut experientia, aut doctorum virorum sententia consentaneam esse illorum opinionem qui negant vires seu potestates certo generi à forma substantiali contributas (quæ in temperamenti aut materia proprietate consistunt) alijs non

Vires certo generi attributas, alijs specie distinctis communitari.

nonnunquam rebus & specie distinctis communicari: id quod vijs multis, & exemplis compositionum, transmutationumque varijs, in fructibus, oleribus, radicibus, vitibus & vinis, hactenus pro tenui nostra Minerua vtcunq; ostendere satagimus. Hinc nimirum, nec frustra, nec temere Gallenus multis in locis testatur lac capræ quæ scammonæam, & tithymallos vel marinam brassicam depasta fuerit, purgatorium euadere. Id quod etiam Hippocrates non de capra modo, verum etiam de mulieribus affirmat: putatque hinc non parum referre, quo siue mulier, siue animal cibo vsus sit, cuius lacte salubriter vti velis, siue sanus, siue marasimode agrotans febre, aut ad infantulorum probam alimoniam. Cùm itaque sic res habeat, vt quo cibo vescuntur animalia, illius odorem & vires respiciant ac redolent quodammodo eorum carnes: cùm lactigeræ pecudes, & boues, quem delinxere salem (vt est apud poetam) referunt in lacte saporem, imò verò in butyro & caseo, cùm iuniperum oleant turdi qui illius baccis perlibenter vescuntur, quidni etiam alitum quarundam, & quadrupedum iuniorum medicatis rebus & pabulis, vt mox dicemus, educatorum, medicatas eorundem vires & facultates in propria carne & pulpa referant, & hinc medicamento sa ea caro & purgatrix euadat? Sed quoniam, inquires, modo, id attingetur? vt priscos medicos & philosophos, qui ea de re scripserunt, in præsentia omittam, ex recentioribus, pro multis, vnum Thomam Erastrum proferam, quem paucis audire graue non erit. Docuit me, ait, aliquando præceptorum meorum vnus, purgatorias reddere gallinarum carnes, & bene

De lacte me.
dicato nota.
da & obser.
uanda.

Turdos ole.
se iuniperu
quandoque.

Quomodo
fiant purga.
torie alitu,
& animaliu
paruoꝝum
carnes.

bene successit in hunc modum. Decoquenda sunt purgantia pharmaca, vt helleborus, scammoniū, agaricus, tithymalli, & similia, cum tritico, aut hordeo. Hoc solo exsiccatō si vefcantur longo tempore gallinæ, (vel huiusmodi volucres alia) purgabit earum caro comesta, nec erit admodū insuavis & gustui ingrata. Hæc ille, quod artificium non ad solas gallinas, capones, perdices, phasianos, & huius plumæ alites alias, sed etiam ad quadrupedia animalcula quædam, vt hœdos, agnos, lepusculos, porcellos, & huius pili similia prudenter accommodabis, medicato, vt diximus, domestico eorum pabulo. Nam de agrestibus hîc non loquimur, sed domi vel educatis, vel educandis. Verum enim uerò, precium operæ istius fuerit eundem Erasum rursus audire, eam in rem alibi paulò pleniùs & planitè ad hunc philosophantem modum. Hellebori radix, inquit, in aqua cocta, medicatam eam reddit & purgatoriâ, in qua si maceratus panis aut triticum à gallina dies aliquot comedatur, & in chilum, sanguinè, & carnes in eis permutetur, tum demum occidatur, coquatur, & à quopiam homine edatur, proculdubio purgandi vim & facultatem, & helleboro contractam, per tot substantiales mutationes conseruasse deprehendetur. Hoc si est, quis, obsecro aded insaniet vt in tali carne formâ hellebori, aut huius essentialem potestatem quærat. Erunt itaque hæc, cùm in præcedentibus, tum ijs quæ deinceps dicentur accipienda de viribus quæ in temperamenti aut materiæ proprietate consistunt. Non sum nescius plerosq; etiam magnates superiores alites vel animalcula exenterata ac plumis, & corio exuta, infarcire purgâtibus medicinalium.

Erasus in
explicatione
de purgan-
tium medi-
camentorū
facultatibus.

Alius mod⁹
medicanda-
rum carnū
aliturū &
paruarum
animalium.

d dica-

dicamentis simplicibus, vt Rhabarbaro, agarico, folijs fennæ, semine cartami, radicibus polypodij, epythymo, & similibus, vno, duobus, vel pluribus simul, addito cinnamomo, femine anisi, vel fœniculi, nec non herbis parti ærotanti idoneis & congruis: tum demum hæc omnia ventri alitis, vel animalis inserta, consuetoque ostiolo, per quod immissa erunt, igni lento torrenda comittere: vt vaporosa medicamentorum horum substantia imbuta caro, &, vt sic dicam, insuccata, medicamentosa & purgatrix euadat. Alij farctam in hunc modum alitem, & his medicis miscellaneis intus saturatam, pingui iusculo incoquendam deponunt, eoque decocto purgante vnà cum carnibus salubriter vtuntur: & hinc corpus à grauantibus excrementis blandè repurgant. Sed de his hæctenus scriptum fit, vt alijs suum demus locum & ordinem.

Modus alius
& forma.

Hæc itaque de medicandis arboribus, fructibus, oleribus, radicibus, vitibus, vuis, vinis, & carnibus fatis erūt. Quæ si placuisse, & grata fuisse intellexero, quæ apud nos latent & pulchriora, & præstantiora, ex vmbra in lucem communi iuuandi studio proferemus.

ANT.

ANTONII MIZALDI
MONLVCIENSIS, MEDICI, AR-

TIFICIA PVLCHRA COMPONENTO-
dorum vinorum, quæ diuersis morbis blandè ac iu-
cundè succurrant: cum prisco & recenti quo-
rundam catalogo, & auxilijs.

ERTVM est priscos
medicos summo stu-
dio ac diligentia per-
quisiuisse, quonâ mo-
do diuersis affectibus
corporis & animi, cum
curandis, tum excitan-
dis, vna artificiosè
concinnarent, & medi-
cata factitarèt. Qualia

sunt Theophrasti, apud Heracleam Arcadiæ, quæ viros dementabant: Athænei apud Thassios, quæ somnum accersebât, & fugabât: Plinij Arcadica, quæ fecunditatem fœminis importabant, & vi-
ris rabiem. Adhæc Træzenia, quæ qui biberant, negabantur generare: & Lycia quæ qui gustauerant, his soluta aluus firmabatur. Hinc, scilicet, varia illæ, apud M. Catonem, vinorum concinnationes, ad varios affectus: nec non apud Dioscoridem: & ante iam dictos omneis, apud Pœnorum & Græcorum geoponicos ac medicos, sicuti suo loco deinceps ostendemus. Horum artificia omnibus penè morbis, cito, tutò ac iucundè, nec non (vt aliquid de meo addâ) quàm minimò, auxiliâta, cum legissent posteriores medici, hinc

Varia anti-
quorum vi-
na ad varios
affectus.

d 2 (fortasse)

Vini facultates miræ in corpus.

(fortasse) consultò moti fuerunt, vt medicamenta quædam purgantia, vino macerarent, & horis aliquot infunderent, ad conciliandâ ei medicamentoſam facultatem. Quod, *Dij boni*, quanto applausu, & corpõs totius conſenſu ſic hauritur? Quas, obſecro, vireis in corpore clementer ac blâdè ita non exerit? Quam ſuauitatem medicamentis & rebus, quibuſcum miſcetur, non adferit? Quas facultates cerebri, ventriculi, iecinoris, cordis & inteſtinorum non roborat, ſubſtantia, ac naturæ ſuæ familiaritate, quæ nobis amica eſt, aſſueta, & penè dixerim congenita? Hinc nimirum Galenus noſter, Falernum Mithridatio, & Theriacæ miſcendum præcepit, vt multorum amarorum, quibus cõſtat antidota illa, iniucunditatem tēgat, & ventriculo qui amara auerſatur, ſuauitatem conciliet, contemtricemquē eius vim roboret. Rectè itaque ac prudenter ſolertes medici factitia vina excogitarunt, quæ facultates impreſſorum illis medicamentoſorum, celeriter ac iucundè toti corpõri, eſſentiæ tenuitate, ac familiaritate diſtribuerent, & à varijs affectibus illud opportunè liberarent, abſq; noxa, tædio, ac nauſea. Horum compoſitiones multiplices, & artificia diuerſa, tibi candidè, vt omnia, proponere ac paucis exponere, nec detrectabo, nec grauabor: vt habeas è multis quæ pro arbitrio ſeligere & ſequi poſſis.

Vinorum medicamentoſorum artiſicioſæ aliquot concinnationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tempore aggrediendz.

CAP. I.

VIN.

VIndemiæ tempore, mustum ex albis racem-
 mis ijsquæ optimis, ac minimè vitiatissimis ex-
 pressum (si albo vino delectaris) vel ex alijs com-
 paratum, felices ac sepones: & antè quàm effere-
 ueat, in doliolum, cadum, lagenā, vel aliud va-
 sculum, ex mūda & proba materia concinnatū,
 opportunè infundes. Sed ita, vt prius selectæ ma-
 teriæ tuæ medicæ, lotæ ac purgatæ, in dictum va-
 sculum descenderint: siue herbæ fuerint illæ, seu
 radices, flores, semina, species, aromata, fructus,
 grana, aut res aliæ quæuis medicamentosæ, qua-
 rum facultates mustum imbibere, ac præ se ferre
 satagis. Quod equidem duodecuplam propor-
 tionem habere debet ad dictas materias plus, mi-
 nus, pro intensiore & remissiore illarum sapore,
 odore & qualitate. Id vbi factum erit, scutellā
 vno latere apertā, vel illo aliquātulum sublata,
 vinarij tui vasis osculum, & supremum spiracu-
 lum operies: vt fæces sensim ab imo ad sum-
 mum tendentes, liberum habeant emissarium,
 & quod medicato habitu ac feruore sursum vo-
 litat, despumatam ad inferiora retrudatur. Vbi
 feruor resederit, & despumatio cessauerit, vas
 omnino replebitur, (quod pro alijs deinceps di-
 ctum velim) &, ne quid effluat, diligenter stipa-
 bitur, ac loco idoneo in vsum seponetur: q post
 duos menses opportunus erit. Vides quāto arti-
 ficio hîc elaboratur, & quasi à natura conficitur,
 &, vt ita loquar, incorporatur, quod iniectum et
 comprehensum est. Nā per naturalem musti ca-
 lorem, validamq; ebullitionem, interna rerum
 infusarum, necnon confusarum fit agitatio, veli-
 ratio & impressio. Quā vinū, multò superius, vi-
 ribus proprijs, eas spoliare, sibiq; proprias facere, nō vulgaris
 imbi.

Primus mo-
 dus compo-
 nendorū vi-
 norum me-
 dicatorum.

Pulcherri-
 ma narra-
 tio, pro se-
 quentibus
 valde nota
 da.

Id 3

imbibere, & vt theologicè loquar, transsubstantiare, vijs, modisque omnibus molitur, ac tandem assequitur. Ex quo medicamentosum euadit, & hinc vi admodum penetrabili, artifice industria, infitas, conceptasq; rerum immissarum, sibiq; creditarum facultates, ad omnia corporis membra, in nictu oculi, iucundè perfert ac distribuit, absq; v llo nature grauamine, tædio, nausea, aut fastidio: sicuti probatum, expertum, ac summè obseruatum habemus, scimus, ac vidimus. Hoc primum est concinnandorum vinorum artificium paratu admodum facilè, sed mihi vtunque suspectum. Nam periculum est, ne musto immersæ, aut natantes materiae, ex mora, loci natura, distillatione præpedita, & alijs, vitium trahant, ac vinum ita labefactent, vt ætatem ferre non possit, sed in vappam illico abeat, aut ante tempus acescat. Quare præstaret, feruore vini sedato, & despumatione facta, illud elutriare, & in alterum vas transfundere: inclusasq; materias excludere, & procul amandare. Nisi mallet aliud mustum illis superfundere, & hinc comparatum vinum, quod priore multò erit imbecillius, pauperibus egrotantibus elargiendum custodire.

Refutatio
superioris
artificij,

Secundus
modus.

Est alter modus quamplurimis vsitatus ac familiaris, cuius talem habeto formulam. Medicæ materiae, pro concepto cuique scopo electæ, in optimi musti iusta quantitate (comparato ad id vase idoneo) tantisper coquantur, & temperato igni, ex semiustis carbonibus accenso, tamdiu leniter bulliunt, spuma ad vnguem exclusa, donec pars tertia, plus, minus, absumpta fuerit: aut mustum ipsum, rerum immissarum saporem ac

odo:

odorem exactè imbiberit. Id vbi factum est, no-
ctem integram adopertum vas, cum suo vino &
materijs quiescit, sequente luce, per vimineum
colatorium omnia transmittuntur, ac vinum ita
percolatum alteri musto (sed minoris quantita-
tis) vase ad id accommodo, diligenter remisce-
tur, & transuasatur: aptato ad summum eius spi-
raculum & emissarium operculo, qua nuper scri-
ptum est formula: vbi perfectè deferbuit, & de-
foecatum est, ritè impletum, operculatum &
clausum, loco idoneo, in vsum custoditur, ac se-
ponitur. Sed rursus modus iste (quanquam non
ignobilis) sua non vacat suspicione, ob rerum
immissarum ebullitionem plus æquo (fortasse)
maiorum vel minorem, intensiorè aut remissio-
rem, nulla graduum basi in his prescripta & ob-
seruata. Nam sunt multa que longam coctionem
sustinent, alia vero breuem: cuius si non habeat
perfecta ratio, vires decoctorum resoluuntur,
& in fumos illico abeunt. Quare satius esset,
ac multò consultius, medicas materias tamdiu
in musto macerare, donec illarum naturam ac
facultates, tam gustatu, quàm odoratu, induisse
ac ebibisse deprehenderetur. Quod vbi constabit,
lenta ebullitione eaque leui, negocium, quo
dictum est modo, facillè absoluetur.

Infirmatio
superioris
modi.

Consilium
notandum.

Aliæ eorundem vinorum artificiosè composi-
tiones, magistratæ ac vulgares.

CAP. II.

SVNT alia medicandorū vinorum methodi,
quas paucis tibi expediam. Medicæ materiæ

d 4 recen-

Primus modus. recentes, aut, si id minus licet, semisiccatæ, & negligerter contusæ, lineo, aut cannabino sacco admodum raro imponuntur, & ad præscriptas formulas in optimo musto præmadent atque innant, additis lapillis, si leuiores erunt, vt in vino hyssopite docet Dioscorides. Vbi satis emaduerint & macerata fuerint (quod ex sapore & odore musti illis imbuti percipitur) tum demum blandè, & quantum licet, expedite coquuntur, despumantur, & excluso sacco, factaq; illius forti expressione, vinum ita medicatum, alteri (sed minoris quantitatis) miscetur, & nonnihil mouendo, agitur. Id vbi exactè in suo doliolo deferbuit, diligenter repletum & operculatum, diligentius custoditur.

Secundus modus.

Alij in generosum vinum (nihil refert nouum fuerit, necne, adhuc album an rubrum) selectas, pro arbitrio, medicas materias, lotas ac repurgatas immittunt: & horis aliquot, vt dictum est, ibidem macerant, coquunt, despumant, percolant: & absque vlla expressione, vinum in vas mundum deponunt, replent, optimè claudunt, & vsui referuant. Hæc via trita est & vulgaris, quam etiã nouit media de plebe popellus. Probarem sanè materias sacco aut linceo vbique includi, vt commodè, & absque vini iactura, excludi ac retrahi possint, quod Dioscorides vbique facit.

Tertius modus.

Qui solertiores sunt, & ingenio perspicaciora secreta rerum explorant, medicas easdem materias, quo dictum est modo, apparatus, cum duodecupla quantitate racemorum alborum, aut nigrorum, miscent, confundunt, & vindemiæ more, calcant, vnaq; tandiu in doliolo ad id congruo, alio-

MFICA ARTIFICIA. 41

aliorum vinorum more efferuescere permittunt, donec clarum & defecatum vinum, ex his miscellaneis fecerni possit. Id ubi animaduertunt transuasant, & ubi iterum deferbuit replent, & custodiunt. Sed ea de re in compositione vini Guaiaci fufus scripturi sumus. Quod ad reliquis materiaram attinet, vinum illis desuper injiciunt, referuescere sinunt, exhauriunt, vt vina alia curant, & in vsu ægrotantis familiæ sepouunt. Nam tantum distat inter hoc postremum, & præcedens, quantum distat (quod dicunt) æra lupinis. Hic modus mirum in modum mihi arridet, ob legitimam rerum fermentationem, permissionem, sequestrationem, insinuationem, & alia, quæ sciens omitto, & volens prætereo, ne longa narratio tedium pariat.

Non desunt qui vina ista inualescente æstu, **Quartus mo-**
 (dum infana Canicula messes concoquit, & ar- **du-**
 denteis contristat Sirius agros) vitreis phialis, ad Solis viuificum ignem, conficiant: artificio non damnando, & conatu nequaquam inutili, ob causas nobis alibi expressas.

Quædam obseruanda, cum in præcedentibus, tum sequentibus.
 CAP. III.

HIC supersunt quædam, ex Dioscoride, & Primum in alijs, nunc demum aperienda, quæ in octo hac cenitria seruandis cap. ita paucis digeram. Primum, vinorum facti- tiorum vasa debere impleri: quia non plenis fa- cilè in acorem transeunt vina, & promptissimè corrumpuntur: quod populare est. Secundum, Medicata vina, perinde atq; medicamenta, rectè
 d 5 valen-

Tertium.

valentibus infalubria esse, nisi ad morbi alicuius præcautionem fumantur, ex consilio docti & prudentis medici. Tertium, febricitantibus summo delectu & iudicio exhibenda esse, imò verò, si Dioscoridi credimus, abdicanda: præsertim quæ cum frigorificis rebus nihil habent commune. Nam vinum ad febrem, est vt ignis ad ignem.

Quartum.

Quartum, factitia vina misturarum vires sibi asciscere. Quare non difficile fuerit ijs qui rerum naturas norunt, medicatorum vinorum vires coniectura quadam assequi: vt in vino è Betonica tradit Dioscorides, quod nos paulò pòst describemus. Quintum, vina ista dum in vsum traducuntur, & è suis doliolis identidem hauriuntur, periclitari vapescere, acescere, aut aliter vitari: nisi maturè illis prospiciatur. Quod fiet si optimum oleum salis expers superfundatur. Nā veluti tectorio quodam, ab huiusmodi labe illa defender. Sextū, medicamentosis vinis, vt etiam

X Quintum.

X Sextum.

alijs, summè commodare, vel incommodare vasa, in quibus reponuntur, & ligna ex quibus illa compinguntur. Sic factum & expertum videmus, vinum in cadis, vel doliolis Tamaricinis conditum & seruatum, lieni ac splenicis magnoperè conferat: & in Fraxineis pesti ac venenis constanter repugnet, & ita de multis, ne sim narrandum molestus. Septimum, vina medicata quæ cum musto fiunt, non esse vsui antè XL. dies, vel menses duos ab eorum deferuesfactione, secus autem de alijs. Octauum, absque arduo labore & sumptu, vinum medicatum fieri sine igne & ebullitione, si quæ visum erit in fasciculum deligaueris, & vino immerferis, adiecto lapide pendulo, vt materiæ, hoc veluti pondusculo degrauatæ, in

vinum

vinum descendant. Idem fiet, si linteolo raro, vel
 sacculo mundo materias incluseris, & vt dictum
 est, in vinum demiseris. Quod diebus nonnullis
 hinc exactis gustandum erit, & paulò post regu-
 standum: & tandiu repetendum, donec vinum,
 rerum infusarum sapore ac odorem in se transtu-
 lisse, & exactè ebibisse videbitur. Quod vbi de-
 prehendes, tum demù materias excludes, & vinu
 habebis pro illarum facultatibus medicamento-
 sum, tibi sedulò custodiendum, & ne difflatum
 admittat, accuratè obturandum. Superioribus
 addere non erit, quòd quæ insignem ha-
 bent qualitatem, & vino remisceri debent, par-
 ua mole, maximam illius quantitatem exigent,
 ob saporis, vel odoris excellentem vim, citam
 penetrationem, & extemporaneam insinuationem,
 quæ & gustui & olfactui sese statim imprimi-
 mit. Hæc si nimia erit, & ob id ingrata, dulci-
 bus, odoratis ac suauius emendari, vel saltem
 regi & dissimulari poterit: sicuti in medicatis
 fructibus docuimus. Sed de artificijs vinorum
 medicatorum hæc satis erunt. Nunc demum re-
 stat, vt particulares aliquot eorundem formulas
 tibi proponamus, cum proprijs singulorum au-
 xilijs, vsu, & remedijs: gradatim ab antiquorum
 placitis & formulis, ad recentiorum scripta, mo-
 dos & experimenta eundo. Quod, vt di-
 ctum, ita etiam factum agnoscas,
 sic verba ad rem confero &
 deduco.

Preceptū val
 de obseruan-
 dum.

Parascue ad
 vinorū medi-
 cantium fa-
 cultates.

VINO

44 ANTONII MIZALDI
VINORVM MEDICATORVM ET
MEDICANTIVM PARTICVLARES A.
liquot formulæ, & præfidia, ex Græcis
Florentini Georgicis.

Vinum factitium ex Rosis, Anetho & Aniso.

Triū vinorū
factitiorū vi
res et nature.

IN vinum mustum, vel aliud, conijcito rosa-
rum exunguium & montanarum, necnon a-
nisi ac mellis partem, cum modico croco: simul
ligato omnia. Id commodum erit stomachis &
pleuriticis. Colligato præterea Anethi semen in
linteo, & in vinum demittito: somnificum erit,
vrinam mouebit, ac cibos concoquet. Rursus A-
nisi semen, vino, vt dictum est, inijcito, difficulta-
tem lotij emendabit, ac visceribus summè pro-
derit.

Vinum ex Asaro, Pulegio, & feniculo.

Primum vrinam elicit, hydropicos & icteri-
cos iuuat, hepaticos corroborat, ischiados & ter-
tianarios recreat, ac febrium rigores soluit. Se-
cundum, aduersus serpentium & reptilium ve-
nera vtile est. Tertium, lapsam appetentiam eri-
git, stomachum firmat, & vrinam mouet.

Vinum ex baccis Lauri, Petroselino, & Conyza.

Vinum ex baccis Lauri, tusci, pectori, tormi-
nibus, & difficultatibus vrinæ auxiliatur, seni-
bus prodest, aurium doloribus succurrit, serpē-
tibus ac reptilibus aduersatur, & mulieres, qui-
bus vterus strangulationem minatur, apprimè
iuuat. Ex Petroselino, ventriculum roborat, e-
ius flatu discutit nauseabundos, appetentiam
excitat,

excitat, vrinam ducit, & somnum conciliat. Ex Conyza, stomacho est valde accommodum: paralyticis, stupentibus, tremulis, torminosis & nephriticis opitulatur, pestilentibusq; morbis summè conducit.

Vinum ex Ruta, Fœno græco, Hyssopo, & Apio.

Primum aduersus venena, venenata medicamenta, flatus, & reptilia, auxiliare est. Secundum hepatis plurimum prodest, præsertim si fœnum græcum fuerit contusum. Tertium, pectus purgat, coctionem iuuat, & aluo est vtile. Quartum confert lotio reddendo, appetentiæ ac neruorū præcordiorumq; doloribus. Sed apij semen debet mitti contusum in vinum.

Vinum ex Absinthio & Thimo.

Absinthij maximè Pontici, drachmas octo cõtunde, & raro linteolo illiga: demum in amphoram cum cassia injice, & mustum optimum superfunde, relicto spiraculo, vt feruescat: deinde reple & serua. Vfus erit ad præcordiorum ac hepatis dolores, necnon ventriculi cruditates, & affectus alios eiusdem. Eijcit etiam animalia quæ in intestinis connutriuntur. Vinum ex Thymofic concinnatur. Thymum dum floret collectum & siccatum, terito: deinde in dolium chœnices quatuor indito, & vini albi metreta affusa dolium ad dies XL. oblinito. Potens est mulieri lac attrahere, & ægritudines fœmineas emendare. Hactenus Florentinus inter Græcos geoponicos & medicos eximius.

Amphoræ
libræ 80.

Chœnix li.
bræ 2. et qua-
drans.
Metreta, lib.
108. mensu-
rales.

MEDL

46 ANTONII MIZALDI
MEDICATORVM ET MEDICAN-
TIVM VINORVM PARTICVLARES ALI-
quot formulae, & praesidia, ex M. Catone.

Vinum factitium ad aluum mouendam.

Cyath⁹, vnc.
i. semis.

IN vinum mustum veratri atri manipulum in
amphoram conijcito: vbi satis efferbuerit, de
vino manipulum eijcito: id vinum seruato ad
aluum mouendani. De eo cyathum sumito, mi-
sceto aqua, & bibito ante caenam, sine periculo
aluum mouebit: vel cyathum in caeteram potio-
nem indito, aluum mouebit & postridie perpur-
gabit sine periculo.

Vinum concinnare, si lotium difficiliter transibit.

Congius;
librae, 10.

Iuniperum in pila contundito, libram indito
in duobus congijs vini veteris, in vase mudo de-
feruefacito. Vbi refrixerit, in lagenam mittito:
mane ieiunus cyathum sumito, proderit.

Vinum ad Ischiadicis.

De iunipero materiam semipedem crassam mi-
nutim concidito, feruefacito cum vini veteris
congio. Vbi refrixerit in lagenam confundito,
& postea vtitor id vini cyathum: ieiunis mane
proderit.

Vinum ad tormina, & si tineae, & lumbrici molesti erunt.

feminae,
unc. 10.

Sumito triginta mala punica acerba, contun-
dito, indito in vrceum, & vini nigri austeri con-
gios treis superponito: vas oblnito post. xxx. di-
es aperito, & vtitor: ieiunus heminam bibito.

Vinum

MEDICA ARTIFICIA.

47

Vinum ad dyspepsiam & stranguriam.

Malum punicū vbi florebit colligito: tres he-
 minas in amphoram infundito: vini veteris qua-
 drantal addito, & feniculi radicem puram con-
 tusam ad heminam vnam: oblinito amphoram
 & post dies xxx. aperito, & vitior. Vbi voles ci-
 bum concoquere & lotium facere, hinc bibito
 quantum voles sine periculo. Idem vinum tineas
 etiam perpurgat & lumbricos, si sic cōcinnes. In-
 cœnatum iube esse: postridie thuris drachmam
 conterito, & mellis cocti drachmam vnam, & vi-
 ni prædicti sextarium: dato ieiuno, & puero pro-
 ætate triobolum, & vini heminam. Haftenus
 M. Cato, qui in mensuris paulò est liberior, si

Quadrantal
idem quoad
amphora.

Triobolus,
drachma se-
mis.

MEDICATORVM ET MEDICAN-
 TIVM VINORVM PARTICVLARES
 aliquot formulæ, & præfidia, ex
 Dioscoride.

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Rosarum contusarum minam linteolo de-
 ligatam, in multi sextarios VIII. demergi-
 to, & post III. menses defæcatum vinum trans-
 fundens reconditò. Vtile est his qui febre carent,
 & ad ventriculi coctiones, eiusq; dolores, à cibo
 potum. Valet etiam cōtra humiditas aluos & dy-
 senterias.

Mina & li.
bra, idem.
Sextarius, li.
2. cum vnc. 8

Vinum absinthites.

Varie sunt apud Dioscoridem vini huius con-
 cinnandi formulæ, ex quibus hæc paratu facilio-
 rem tibi selegimus. Abinthij Pontici mina tusa,
 & raro

Cadus q. &
metreta di-
citur, capit
libras 108.

& raro

& raro linteo deligata, in cado musti maceratur binis mensibus. Vtile est vinum id stomacho vrinam mouet, coctionem tardam accelerat. Hepaticis, regio morbo, & renum vitijs auxiliatur: fastidia discutit, & ijs prodest, quibus ventriculus negotium exhibet. Valet contra longam præcordiorum distensionem, & inflationes, teretesq; vetricis tineas, & remoratos menses.

Vinum Hyssopites.

Libra foliorum hyssopi tusorum, & linteolo raro cum quibusdam lapillis inuolutorum (vt degrauatus pondusculo fasciculus sidat) in musti amphoram conijcitur. Vinum post XL. dies defæcatum elutriatur. Prodest contra pectoris, laterum & pulmonis vitia, veterem tussim et suspiria. Vrinam cit, torminibus & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur, ac menses mouet.

Vinum è Bethonica.

**De congio
suprà.**

Herbam femine prægnantem cum suis ramulis, librę vnus pondere, congijs duobus vini macerant, & post VII. mensem transfundunt. Ad multa interaneorum vitia, vt frutex ipse, pollet. Et, vt in vniuersum dicatur, factitia vina, misturarũ vires sibi asciscunt. Quare non difficile fuerit ijs qui illarum naturas norunt, vinorum vires coniectura quadam assequi. Veruntamen vinorum vsus febricitantibus abdicandus est. Fit etiam è Betonica acetum ad eadem vitia vtile.

**Præceptũ v.
niuersale &
notandum.**

Vinum Thymites seu è Thymo.

Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hyber.

hybernos algores, & venenata animalia, quorū
morsum frigus infequitur, aut putrescit locus.
Ad eadem pollet vinum Origanites.

Vinum ex Asaro & Dauco.

Prius vrinam ciet, ac hydropicis, regio mor-
bo laborantibus, hepaticis, ischiadicisq; conue-
nit. Posterius facit ad dolores thoracis, præcor-
diorum & vulvæ. Menses pellit, ructus euocat, &
vrinam cunctantem ducit. Prodest etiam tussi,
ruptis & vulvis.

Vinum Saluiatum & Marrubiatum.

Quod prius est, valet contra renum, vesicę &
laterum dolores, sanguinis reiectiones, tussim,
rupta, vulsa, & suppressos menses. Posterius con-
uenit vitij pectoris, & omnibus morbis quibus
marrubium confert.

Vinum ex Apio, Anetho, Feniculo & Petroselino.

Omnium eadem est conficiendi ratio, & vires
eædem. Sumuntur feminis apij recentis maturi
& cribrati vncię nouem, linteo raro colligantur,
& in multi amphoram demittuntur. Appeten-
tiam excitat, stomachicis auxiliatur & difficili
vrinæ, ac faciles spiritus facit.

Vinum Granatorum.

Ex varijs artificijs, quibus vinum istud con-
cinnatur, hęc aliquot Dioscoridi ac recentiori-
bus probata cōscribemus. Succus exprimitur ab
acinis Punicorū, quibus lignosus abest nucleus
(apyrena vocant) & ad tertias decoquitur, ac
ita reponitur. Efficax est contra fluxiones inter-
nas,

e nas,

Varij modi
cōponendi
vini Puni-
corum.

nas, & febrim cum alui profluuiio exortam. Vrinam mouet, aluum astringit, & stomacho admodum est vitile. Alij repurgatos Punicorum acinos, statim prælo subiiciunt, & expressum succū vitreis amphoris recondunt, ibiq; per se tandiu efferverescere sinunt, quousque deferbuerit & subsidat fæx. Deinde in alias transfundunt amphoras, quod à fæcibus repurgatum eximunt, & oleum super affundunt, ne mora longa vapescat, vel corrumpatur & acefcat. Sunt qui repurgatos acinos cum pari mensura vîæ nigræ, saporis austeriusculi, remisceant, calcent, & per se efferverescere sinant, quoad vinum clarum euadat. Deinde percolatum, in doliolis adferuant: sic enim gustui plurimum arridet. Modum alium expeditum reperies in nostro Alexikepo, seu auxiliari et medico Horto, cāpi VII. area XI. vbi de facultatibus Punicorum agimus, quas etiam agnoscit vinum ex illis concinnatum, quando factitia vina miscellaneorum suorum vires sibi adfiscunt: vt ex Dioscoride proposuimus in vino è Betonica. A quo plura, & longè diuersa vinorum medicatorum genera reposces.

VINORVM MEDICATORVM ET
MEDICANTIVM PARTICVLARES
aliquot formulę & auxilia, ex Arnaldo Villanouano, & alijs.

Vinum mirabile pro melancholicis.

QVI laborāt melancholia ex bile adusta collecta in vasis hepatis ac venarum, vt scribit Arnal-

MEDICA ARTIFICIA. 51

bit Arnaldus, aut natura sunt biliosi, componat sibi vinum secundum aliquam ex precedentibus formulis, quod capiat buglosi, melissæ, scolopendriæ, epithymi, behen albi & nigri, polypodij querni, foliorum senæ, rosarum rubrarum exungium, florum borraginis & buglosi, singulorum mundatorum, quam voluerint partem, iuxta proportionem vini concinnandi. Huius usus salubris erit, per veris & hyemis tempora, & maxime autumni, in quo præcipue viget melancholia. Si diu seruari debet, tuendæ tantum sanitatis gratia, & non profligando præsentis morbo, excludetur sena, & loco eius substituetur behen albi & rubri, ana (vt loquuntur) hoc est, singulorum vncia vna. Vinum id melancholicis tristitiam auferit, ærumnosas cogitationes abigit, lætitiã inducit, rationem componit, cor exhilarat, & humorum incinerationes emendat. Valet etiam aduersus quartanas ex adustione factas, & sanguinem à limo ac fæcibus repurgat, corporisq; habitum reparat. Potest id vinum alteri misceri, & solito more sumi, si paulò potentius ac medicamentosius esset.

Vinum Cardiacum seu cordiale.

Fit ex borragine, melissa, buglossò, & cinnamomo. Prodest aduersus cordis palpitationem, & cardiacum affectum. Sanguinem corruptum maculat, scabiem abolet, lepram curat, spiritus recreat, & animum exhilarat. Melancholicos humores & adustos per vrinas educit, ac cerebrum à crassis, turbulentis & ærumnosis melancholicis fumis expedit. Quibus addo, ait Villanouanus, quòd dementes & furiosos, vinculis retinendos, plurimum recreat, & ad rationis discretionisq; usum

c 2 vsum

Historia
pulchra.

vsus perbellè reducit. Testis est mihi conscientia, inquit, nisi viderim matronam quandam hinc liberatam: quæ frequenter ex quavis iracundia, velut demens & impos animi efficiebatur, dicenda tacenda loquebatur, & aded furiosa & intractabilis fiebat, vt ligari cogeretur, donec deferbuisset furor, & illa ad se redijisset. Fuit ei præstantissimo auxilio, & præsentissimo remedio, vini istius vsus, indicatus à peregrino homine quodam, eleemosynâ pro foribus dictæ matronæ implorâte, vt ille idem Villanouanus scribit. Qui etiam testatur succum borraginis, aut buglosi defæcatum, seu (vt loquuntur) clarificatum, ad superiores affectus valde prodesse, si vino misceatur, & quotidie hauriatur: nec indiget vlla dulcoratione, quod ex se multum sit dulcis ac suavis succus ille.

Succus bor-
raginis.

*Vinum Passulatum, vel vuarum
Damascenarum,*

Passulæ & Damascenæ vuar, succosæ & à suis vinaceis & nucleolis repurgatæ, ac parum confusæ, mittuntur in vas idoneum, cui superfunditur mustum, & quibus dictum est modis perficitur. Vtile est senibus, valetudinarijs, pituitosis, melancholicis, & mulieribus delicatulis. Pectus luberrimum. lenit, iecur & ventriculum roborat, sanguinem emendat, putrefactioni resistit, nauseas tollit, corpus impingat, ac bellè nutrit. Asthmâ & tussi auxiliatur, coëtricem facultatem cum alijs naturalibus, summè iuuat, & lienteriam, alijq; fluxiones compescit. Syncopem tollit, humiditates consumit, ac hydropi aquosæ succurrit.

Paucis,

Paucis, qui hoc vino vtitur à pituosis infirmitatibus defenditur.

Vinum Cydonites, seu Coroneorum.

Vinum melites, seu cydonites sic fit. Mala cotonea, seminibus suis castrata, frustulatim sciuntur, rapi modo, vt scribit Dioscorides, & duodecim librarū pondo, in multū metretā, diebus xxx. macerantur : postea defacatum vinum reponitur. Id astringit, roborat, & recreat. Vnde cardiacis, stomachicis, hepaticis, dysentericis, nephriticis, & vrinę difficultatibus, summè prodest. Qui post macerationem exempta cotonea coquere volet, ac per saccum excernere, & sacharo condire, habebit cydoniatum fatis laudabile, & familię agrotanti salutare. Est & Hydromelum multis celebratum, ac falso Hydromel à plerisque nuncupatum, cū nihil mellis admittat, & nomen habeat ab aqua, & cydonijs, quę Græci μύδα nuncupant. Huius compositio hunc habet modum. Nouis imbribus nimirum vernis, cęlestis aqua mundo vase excipitur, diu in umbra quiescit, percolatur defacata, & in eandem macerantur cydonia, suis interaneis purgata, & frustulatim diuisa, donec succus transijse videatur in colorem vini gilui, aut pallidi. Demum aqua illa per dies caniculares longo tempore insolatur, vel lento igni, ex carbonibus absque fumo excitato, coquitur, ac despumatur : postea in vas refunditur, quod diligenter operatū, loco idoneo seruabitur. Post septimū mensem, p vino vti licebit, ad omnia corporis vitia, quę robore virium & astrictione indigent : cuiusmodi sunt resoluta, dissoluta, imbecilla, sudoribus diffluentia,

De metreta scriptū suprā

Compositio Hydromeli.

Vires p[er]stan-
tissimę hydromeli.

tia, & similia. Viscera omnia laxa recolligit, nau-
 seam & vomitum compescit, lap sam appetentiã
 erigit, vëtriculum firmat, lubricas aluos retinet,
 hepar calidum emendat, hemoptoicis & sangui-
 nem spuëntibus succurrit, coctionem adiuuat, ac
 reptantes in cerebrum vapores deprimit. Ante
 cibum retentricem facultatem stabilis, intestinis
 robur addit, & deprauatum illorum motum cõ-
 ponit. Vfus eius omni atati, sexui ac regioni, vt
 scribit Auicenna, valde congruit, lætitiã indu-
 cit, sitim restinguit, colorem faciei reparat, debi-
 les renes confirmat, ebrietati ac crapulæ occurrit
 & conualescentibus omnibus valde prodest. Sed
 demultis id illi est admirabile, quòd contra au-
 ram pestilentem, venena, ac venenata, diuinitus
 opponitur, & præbicitur, quemadmodũ sæpius
 exploratum vidimus. Cæterum, si quis volet ex
 tempore vinum cydonites sibi comparare, sed
 superiore multò infirmius, assata cotonea, depel-
 lata, & adhuc calentia in vinum generosum mit-
 tata, & horis aliquot inibi maceret, deinde vi-
 num illud percolet. Vel purgata cydonia & ex-
 enterata, in vino albo peritrenuo ac subtili, diem
 vnum vel alterum insuccari & inebriari finat,
 postea igni lento, & vase mundo, ad id accom-
 modo, excoquenda componat, vinumq; illud
 transcolet, ac in vsum custodiat. Si reliquias co-
 toneorum, vt paulò antè ostendimus, condire
 volet, habebit cydoniatum non ignobile. Cui,
 post secretionem & sacchari misturam, si vnã e-
 tiam Rhabarbari optimi, & subtiliter puluerati,
 idoneam portionem adiecerit, aut clementer
 purgans simplex medicamentum aliud addide-
 rit, & miscellanea illa confuderit, tribulauerit,
 &

Notandũ &
 obseruandũ.

Aliæ formu-
 læ cõponen-
 di vini, cydo-
 niati.

& recoxerit, habebit præstantissimum cydonia-
tum, & valde accommodum aluo mouendæ, & Quomodo
corpori vacuando, idq; multò certius & salu- fiat cydonia
brius, quàm ex eo quod scammoniatum & dia- tū laxatiuū.
gridiatum Lugduno adfertur: quemadmodum
in Horto nostro medico haud ita pridem multo
rum remediorum & secretorum accessione au-
cto & illustrato, scripsimus. Ad quem, vt reliqua
cōroneorum secreta agnoscas, te libenter mitto
& inuito. Inuenies illic quod didicisse iuuet.

Vinum Rosmarinatum.

Vinum ex Roremarino concinnatū, nouum
non est, nec in nostra Europa inuentum: de quo
hunc in modum scribit Arnaldus Villanouanus
auctoris cuiusdam anonymi verba referens. Cūm Inuentio vl-
essem, inquit, in Babylonia, multis precibus & ni Rorisma-
instanti efflagitatione accepi à quodam vetulo & rinacei.
docto medico Sarracenorum, virtutes Rorisma-
rini, quas Rabi quidam pro summis habebat ar-
canis nemini publicandis. Inter alias vinum pro-
ponebat, cuius compositio non degenerat à for-
mulis aliorum vinorū medicatorum. Eius facul-
tates planè sunt admirandæ in omnibus frigidis
ægritudinibus, præsertim capitis & neruorum.
Languentē & deiectā appetētiā excitat, cor suo
odore dilatat, spiritus omnes recreat, dissipatos
recolligit, cerebrum roborat, mēbra laxa & flui-
da stabilit, ac tremulas corporis partes cōfirmat,
tam potu, q̄ focu: dum facies eo eluitur, elegan-
tem ac summè pulchram reddit, expolit & eru- Mira facul-
gat. Si arteriæ brachiorum & temporum eo intin- tates vini ex
gantur, & foueantur, illico vires cerebro & cor- Roremarino
di com,

di communicant, & proinde auræ contagioſæ ac peſilenti morbo valde occurrūt, partes illas principes aduerſus huiuſcemodi luem armando ac roborando. Vſum inſuper habet ſummū, ac ſacultates eximias, vt corpus reddat immune ab anthracibus, furunculis, ſcabiæ, & malignis puſtulis omnibus. excremēticiās ſuperfluitates ac ſuperflua & muccoſa excrementa diſſipādo, & internas corruptiones emendando. Pituitam incidit, melancholiam diluit, ſanguinem emaculat, obſtructa reſerat, craſſa tenuat, lenta diſſecat, & ab omni corruptela corpus vindicat. Quando-
cunq; os vino iſto colluitur, ſuauem & odoriferum conciliat halitum, dētes emundat, gingiuas roborat, & ſi quod vitium illis ineſt, ad vnguē curat. Hulcera manantia & humida reſiccāt, putridiſque febribus ſummē auxiliatur. Si quis à longa infirmitate reualeſcens, pane toſto, & huic vino intincto, necnon ſaccharato, ieiunus vtatur, collapſam appetentiam ſuſcitabit, ac ventriculo ſummē commodabit. Phthiſicos, heceticos, paralyticos, lethargicos, epilepticos, cardiacos, quartanarios, cœliacos, pulmonarios, podagricos, nauſcabūdos et fluxionibus obnoxios quoſuis, tam potu, quàm ſotu, mirum in modum adiuuat. Quod etiam præſtare fertur vinū macerationis & decoctionis ſorum eiufdem. Sed ex omnibus facultatibus, quas præſtatiſſimas habet vinum iſtud, ea eſt, quod theriaces vicariū vbiq; habetur, cōtra venenatos cibos & potiones, necnō venenata omnia, aut veneni naturam habentia. Quod poſtremum erit, mirandum in modum auxiliatur mulieribus, quæ menſū ſuppreſſione & vteri affectibus laborant : facitq; plurimum ad con-

Reualeſcētis
ex longa in-
firmitate.

Vinū roſma-
riatū theria-
ces vicariū.

ad conceptus, etiam si longo tempore desperati
sint. Hæc partim ex Villanouano, partim ex mul-
torum experimentis & libris, bona fide hic tibi
communicare & impertire volumus.

*Vinum obstructions aperiens, & melan-
cholicos emendans.*

Fit ex folijs & radicibus cichorij, scolopen-
dræ, endiuæ, & aliquot summitatibus abfin-
thij. Quæ post longam macérationem in vino,
& sufficientem decoctionem percolantur, & vi-
num aliud superfunditur, recoquitur, ac postre-
mò per colatorium exceptum, priori miscetur,
& in vase idoneo referuatur. Si insignem ama-
rorem, aut gustum aliquem ingratum præ se tu-
lerit emendabitur, quo dictum est modo in fru-
ctibus medicatis. Valet tale vinum ad tollendas
obstructiones hepatis, lienis, & viscerum, amo-
liendosque affectus hinc natos: quales sunt icte-
rus, nubilium pallidi colores, & similes. Si vn-
cia vna, vel drachmæ decem epithymi & poly-
podij quercini, modicè contusorum, maceren-
tur in selibra generosi vini albi, & leniter ferue-
ant, deinde percolentur, & hauriantur, melan-
cholicis opem miram adferent, si potio per ali-
quot dierum interualla repetatur. Compositio
copiosa fieri poterit, & ad vsum referuari.

Vinum ad
omnes ob-
structiones.

Vinum pro
melancholi-
cis.

Vinum Euphragiatum ad oculos.

Mittitur Euphragia in mustum, & quibus
dictum fuit modis conficitur vinum, cuius vsu
oculi senum iuueniles fiunt. Nam impedimenta
quibus visio deprauatur, aut imbecillior ena dit,
ab omni homine cuiuscunque fuerit ætatis, ha-

Impedimen-
torum visus
ablatio.

e 5
birus

bitus & temperamenti aufert. Noui quendam, inquit Arnaldus, multo tempore nihil videntem, & hinc vitam miserè trahentem, qui intra annum præsidio huius vini, visionem sibi reparauit. Nam eo priuilegio dotata est planta vnde conficitur, vt vitiatis oculis præsentissimo fit remedio: aded quod si puluis eius cum vitello oui erhauriatur, rem miram in restauranda visione præstabit. Idem fiet si cum vino albo propinetur, cui præmacerata vel præbullita sint aliquot fœniculi grana. Cuius rei testes sunt multi adhuc superstites (inquit Arnaldus) & fide digni, qui facto experimento, literas etiã minusculas & subtiles legerunt, cum antea, absque perspicillis & ocularibus, ne maiusculas quidem videre possent. Si id vini aqua fœniculi temperaueris, eius vires summè augebis.

Vinum Enulatum.

Enula cam
pana reddit
præcordia
fana,

Vinum in quo per triduum macerata fuerit Enula campana, seu Helenium, mirabili affectu visum illustrabit, & pesti pugnabit, menses ac vrinas mouebit: inflationibus, torminibus, serpentium morsibus, & tussi ac pectoris vitij etiamnum auxiliabitur.

Vinum Saluiatum.

Salvia in
neruorù af
fectibus præ
stantissima.

Quocumq; fiat modo vinum è Salvia, siue per decoctionem plantæ in vino, siue per suspensionem eiusdem in sacculo, mirabilis est vsus & facultatis aduersus gingiuarum vitia & relaxationes, dentium vacillantium dolores, neruorum et neruofarum partium affectus, paralyfim, cõtractionem, conuulsionem, tremorem, & similes. Nam neruos valde roborat, recreat, ac sustinet,

tam

tam potu, quàm calente fotu, post longã & blandam frictionem. Nec quidquam est vt tradit Arnaldus, eo præsidio certius ac melius. Prodest etiam aduersus epilepsiam, quæ vitio stomachi, vel vteri, per partium sympathiam & cõsensum excitatur. Reliqua tibi conferenda erunt, cum his quæ de facultatibus Saluix scripsimus in nostro Horto medico: nam medicata vina, eorum vires referunt, quibus remiscuntur, vt ex Dioscoride antea adnotauimus.

Vinum Hyssopites.

Hoc vinum cum glycyrrhiza dulcoratum, vel saccharo, propriè & peculiariter vinu senum dici solet. Nam vim habet digerendi, incidendi, tenuandi, tergendì, aperiendi, attrahendi, & vrinas mouendi. Magno est auxilio in humida tussi, & epilepsia, maximè puerili. Humiditates ventriculi & vteri deficcat, potu & fotu. Pulmonis bronchias ab infarctu & obstructiõe liberat: vias omnes vocales à pituita expedit, hydropicos iuuat, & humiditate laxatas partes, fomētis calidis deficcat, reficit ac roborat.

Vinum senum & pituitosorum.

Vinum Fœniculatum.

Conficitur hoc vinum ex semine fœniculi, vultu plurimum aduersus oculorum caliginem, ventris flatu & tormenta, hydropem, & cachexiam, seu malum corporis habitum, in pueris maximè, quod se expertum tradit Arnaldus. Præterea venenis ac cibis malarum qualitatum occurrit, & contra tusses, pulmonisquè vitia summè opitulatur. Lac & genitale semen multiplicat, nauseam tollit, laterum dolores sedat, colicos cruciatus demulcet, vêtos internos dissipat,

Multæ utilitates ex vino fœniculato.

coctio.

coctionem iuuat, obstrueta aperit, & splenis, hepatis & ventriculi labores finit. Si ex radicibus componatur id vinum, nephriticis & renum calculo vexatis medebitur, vrinas proluciet, vesicæ commodabit, ac menstrua soluet.

Vinum Eryngatum.

Fit, vt cætera vina, tam radice quàm tota planta. Stranguriam & vrinæ stillicidium statim soluit addito saccharo, & ad generationem mulieres cessantes excitat, imò etiam viros, semen augendo. Menses ac vrinas pellit, & tormina inflationesquæ discutit. Prodest etiam contra iecinoris vitia, venena, pestem, & alia à multis experta.

Vinum Anisatum.

Obstructiones internas liberat, flatu discutit, ructus acidus componit, coctionem reparat, & coli excarnificationes emendat. Sed omnium maximè mulieribus prodest, quibus lac multiplicat, si comite optimo saccharo affatum diebus aliquot hauriatur: nam sic efficacissimum esse censetur. Renum dolores & vitia ex flatibus amolitur, ac arenulas ab iisdem clemèter excludit: maximè si quis præsumperit dianisum & diatrageanthen. Nam statim cruciatibus sedatis, à congestis arenulis emundantur renes, & vnà cum vrinis eluuntur.

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Aestiuum dici potest vnum hoc, quòd per æstatem & calores corporibus summè conueniat. Fit ex rosis rubris exunguatis, deficcatis, & multo, vt dictum est, impositis ac tractatis. Idè multò citius,

Vinum conceptus adiuvans.

Remedium optimū aduersus renū arenulas.

Vinum æstiuum.

citiùs, sed imbecillius, concinnabitur, si in vini amphoram tantum rosaceæ aquæ immittatur, quantum cuiusque gustus, & odoratus ferre poterit. Internos æstus refrigerat, cor & viscera roborat, facultates corporis vanescentes sustinet, membrorum laxitatem firmat, dissoluta refarcit, dissipata recolligit, diffuentes sudores continet, putredini resistit, & pestilenti auræ ac feбри, præstantissimum est remedium. Biliosis & calidis naturis admodum est salubre, efficaciterque prodest contra lyenteriam, dysenteriam, retentricem imbecillam, vomitum, nauseam & syncope[m], maximè si aqua pluuiali & chalybeata temperetur. Si eo frequenter os colluatur, præterquam quòd dentes imbelles firmabit, & fluidas gingiuas roborabit, etiam halitus summam gratiam præstabit. Si facies eo lauetur cum succo li-

Miræ facultates vini rosacci.

Faciei decus & venustas.

Vinum Halicacabi, seu Al. e. engi.
 Hoc vinum fit ex Halicacabi acinis seu cerasijs, quando sub vindemiam in suis vesiculis flauescunt, & hinc maturitatem præ se ferunt. Compositio cadit in aliquem modorum initio descriptorum. Si ad extemporaneam concinnationem vrgeret necessitas, hac incedes via. Aliquot ex dictis cerasijs in generosissimo vino albo conterentur, macerabuntur, vna & altera ebullitione feruebunt, percolabuntur, & addito saccharo, vel tantillo

Extemporanea compositio vini Halicacabati.

**Aduersus v.
riae vitia.**

tantillo cinnamomi, si opus erit, vinum haurie-
tur. Valet contra dysuriam, vrinæ inuitam re-
tentionem, ac difficilem eius expulsionem. Nam
statim illam elicit, & quantumcunque suppressa
fuerit, abundè fluere cogit: vnà è renibus arenu-
las adeò copiosas, & attritos calculos secum edu-
cens, vt manu excipi & faciliè discerni possint.

**Remedium
præstantissi-
mum pro
nephriticis.**

Hinc fit, vt assuetus, & domesticus illius vsus,
nephriticos & calculosos multos à sæuisimis
cruciatibus, ceu à quopiam immani torture,
quasi diuinitus, memonitore & consultore, eri-
puerit. Sed vsus illius imperabam, circa noui-
lunia & paulò pòst, repurgato prius corpore
cum recenti cassia Rhabarbarata. Si inueteratus
erit affectus, vt in senibus, longiore mora & vsu
opus erit. Sed eà in rē mihi succurrit historia, ab

**Pulcherri-
ma historia.**

Arnaldo Villanouano ad hunc descripta mo-
dum. Fuit tempore meo, Cardinalis quispiam,
cui per totum quatrimum adeò vrina suppri-
mebatur, vt iam totus venter inferior, vtris mo-
do, miserè turgeret: ex quo nihil promouentibus
remedijs, pro deplorato & conclamato habeba-
tur, nisi quidam medicus Empiricus, velut ad
machinas deus, opportunè illi adfuisset, & ma-
gno ac fœlici successu, vinum halicacabi propi-
nasset: nam hinc vsque adeò solutus fuit ei vesicę
sphincter, & ostiolum, vt concham vnam, inquit
Arnaldus, iugiter effuso & reddito lotio, imple-
uerit. Quo solo experimento medicus ille, alio-
quin ignobilis & parum eruditus, magnus ac di-
ues euasit.

**Empiricorū
fortunæ im-
prouisæ.**

Vinum Caryophyllatum.

Caryophylli sacco aut linteo raro inclusi,
mer-

merguntur intra mustum: vel, quod satius est, suspenduntur. Vinum valebit contra asthma antiquum, & putrem fenum tussim, syncopé & epilepsiam. Coctióné iuuabit, frigidum stomachum recreabit, & hálitus suauitatem conciliabit. Verumenimuerò quia corpus summè calfacit, consultissimum fuerit, ei vel saccharum vel glycyrrhizam addere, vt aquam rosaceam.

Senibus vinum accommodum.

Vinum Gramineum.

Componitur ex radicibus graminis seu centinodiaz, vel polygoni probè mundatis & elotis. Lumbricos occidit, renes ab arenulis vindicat, vesicam lotio grauidam et impeditam exonerat, obstructions hepatis aperit, necnon mesaraicarum, quæ ex cruditatibus fiunt. Dolores arthriticos placat, vacuata eorum materia pituitosa per vrinas. Nam radix graminea etiam inter diuretica recensetur. Si vinum id concinnare voles ex Polygono mare, seu centinodia, quam officinæ corrigiolam vocant, & linguâ passeris, habebis præstantissimum auxilium, mihi sæpenumerò in quâ plurimis foelicissimè expertum ad vitia omnia renum & vesicæ: maximè contra arenulas, calculum, nephritim, dysuriam, & colicos ex his cruciatus.

Ad vrinæ impedimenta & labores.

Vinū optimū & valde probatum.

Vinum Ebulatum, seu ex Ebulo, vel Chamaeacte.

Vinum hoc solutiuum est alui, & fit ex acinis ebuli maturis. Qui vindemiæ tempore parum calcati, in musto feruent, despumantur, per colatorium vimineum transmittuntur, & vinum defæcatum vsui custoditur. Aliter, cum musto, lento igni

Cõpositio ebulati vini.

to igni feruent, donec pars tertia absumpta fuerit: deinde spuma exclusa, nocte vna sub dio quiescunt: postridie, vt prius, percolantur. Sunt qui pro acinis radices vsurpent, & quo dictum est modo, componant. Pituitam & bilem trahit, hydropi medetur, vuluarum claustra aperit, vlcerebus tam internis quàm externis prodest, ac omnium maximè ischiadicis, podagricis, & lue Venerea infectis. Nam vi sua deiectoria, dolores eorum mirificè demulcet, vacuata & reuulsa materia, quæ ad fluxum parata erat, & iam iam fortassis viam tibi fecerat. Sed stomacho non nihil incommodat, ob id odoratis in vinum misis recreandus, ac roborandus erit.

Vinum aduersus luem veneream.

Vinum, factum in grauidis continens, & steriles ad concipiendum præparans.

Vinum status è corpore deturbans, & grauidas ne abortiant summè adiuuans, fœtumq; donec legitimum adfuerit pariendi tempus, illesum ac vegetum custodiens, hanc habet compositionem. Accipe feminum apij, menthæ siccæ & ameos, singulorū drachmas tres: masticis, caryophyllorum, cardamomi, rosarum rubrarum, singulorum drachmam vnam: cinnamomi, corticum radicum capparum, castorei, zedoaria, ireos Illyricæ, singulorum scrupulos duos, sachari albissimi & optimi libras duas. Fiat ex his omnibus vinum, quo solet modo componi aromatites, vulgò Hippocraticum nuncupatum. Vtus erit manè & serò, parua quantitate. Roborat vteri ligamenta, vterumq; ipsum exhilarat, & virtutem eius retentricem ad perferendum onus

Compositio præstantissimi vini.

onus gestationis summè iuuat. Præterea, steriles, ob flatulentam vteri dispositionem, vel eius frigiditatem, humiditatem, aut lubricam naturam, causæ, & cõ- quæ genitale semen sibi concreditum diffuere si- ceptus im- nit, emendatis & reparatis huiusmodi vitijs, ad concipiendum, retinendum & generandum habiles reddit. Hactenus, maxima ex parte, Arnaldus Villanouanus, medicus & philosophus excellentissimus, quem pro nostra tenuitate, paulò terfius loqui fecimus quàm ferebant tempora, in quibus præiè, sic satis, scribebat, sed rectè & peritè medicinam faciebat, sat superq; persuasus, remedijs, non verbis, morbos curari. Alia medicata vina ex quibuscunq; plantis & rebus medicamentosis ac salubribus, iuxta præcedentes formulas componi poterunt, quorum facultates, miscellaneorum illis immifforum facultatibus, conformes erunt.

VINVM GVAIACI, ET EIVS LEGITIMA COMPOSITIO, AC VERA EXHIBITIO: CVM EXACTA

methodo curandæ luis venereæ, seu scabiei Hispanicæ, aut morbi Neapolitani, ex Petro Andrea Matthiolo Senensi.

CAVENDVM est à quibusdam imposito. Error est im- cribus, qui cùm sint earum ignari rerum postura quo quæ ad medicinæ facultatis contemplationem rundang. spectant, dum lignum Guaiaci, vel eius cortices ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, F pityusam,

pityusam, colocynthidem, & turpetum admiscunt, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, sexus, nec ætatis ratione, singulis diebus huiusce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter potandum exhibent. Quo fit, vt si forte quadam vnum quandoque perferant, decem postea iugulent, tanquam improbi carnifices. Verum, vt quisque horum manus euitare, atque effugere possit, operæ precium visum est, vini Guaiaci conficiendi rationem subiungere, ac subinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præstantissimi, limâ in scobem tenuissimam attriti, aut tornatili instrumento minutim concisi, libras quatuor, corticum eiusdem libras duas: cardui benedicti libram vnam & semis: adianti, aspleni, florum vtriusque buglosi, cuiusque libram: cassiæ odoratæ drachmas sex: seminis anisi sesq; vnciam, sacchari libras quinque. Deinde coniiciantur omnia in cadum vinarium mundum aptæ capacitatis, desuper affusis vini albi quamoptimi & feruentis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operculetur, omniaque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum verò linteo percolentur, asserueturque huiusce macerationis vinum, in alio vase ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quam in cœna, secundi Guaiaci decocti loco: non manè, neque vesperi, serapij vice, quemadmodum temerè multi facere consueverunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & maiore quantitate vindemiarum tempore confici potest, admixtis ligno, cortice, cæterisque alijs, recentibus

vuis

Cõpositio
vera & legitima
vini
Guaiaci.

Aliã vini
Guaiaci cõ-
positio vin-
demiarum tem-
poris.

manè, neque vesperi, serapij vice, quemadmodum temerè multi facere consueverunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & maiore quantitate vindemiarum tempore confici potest, admixtis ligno, cortice, cæterisque alijs, recentibus

MEDICA ARTIFICIA. 67

Vitis albis in mustum compressis, ibique tam-
diu dimissis, quousque mustum efferuescere de-
finat, & pellucidum, clarumque reddatur: ve-
runtamen multiplicanda sunt omnia, quæ con-
ueniunt medicamenta, pro vuarum ratione.

Præter huius vini potum cibus associandum,
bis in die, mane scilicet & vesperi, tribus aut qua-
tuor horis antea quàm sumatur cibus, ægrotan-
tibus exhibeo decocti ligni ex aqua, secundum
communem medicorum vsum fenas vncias, ad-
mixtis vncijs duabus liquoris, hoc modo paran-
di. Sumito primum adianti, lupi salictarij, fuma-
riæ, aspleni, senæ, singulorum manipulos tres: ra-
dicum centaurij magni, glycyrrhiæ, filiculæ, liquoris præ-
vtriusque buglosi, singulorum vncias quatuor: stantissimi.
femini anisi, melanthij, florum sativi & erratici
buglosi, omnium fantalorum, cassiæ, quam cin-
namomum vocant, singulorum drachmas quin-
que. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor, deco-
quantur ad tertias, demum colentur. Sumito de-
inde præstantissimæ senæ, libras duas: conijcto

Compositio
liquoris præ-
stantissimi.

in vas fictile oris angusti, demum percolatum de-
coctum feruens superimponito, ac inde obtura-
to fictilis ore puluinari anserinis plumis facto,
ignique prius calefacto, fictile inuoluito, & loco
calido collocato, ac ita per diem & noctem repo-
nito. Postridie verò manib. sena premitur, mox
dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti rosa-
rum efficaciter aluum subducentis libræ sex, sac-
chari libræ octo: efferuescunt deinde simul sub-
iecto igne quousque tertia pars vanescat. Quo
facto additur electissimi Rhabarbari minutim
conci vncia, ac ita iterum feruent omnia, donec

Senæ præpa-
ratio opti-
ma.

f 2 Zula

Zulapij modo consistat liquor. Postremò percolatur linteolo, & vase vitreo reconditur. At si ægotantes multa pituita redundant, decocto præscripto, optimi turpeti vncia vtiliter addi potest.

Victus ratio pro diætarijs venereo morbo correptis.

Superest victus ratio, quæ ægro talis præscribenda est, scilicet vt tam in prandio quàm in cœna edat panis ternas tantùm vncias, sitquẽ is, similaceus, ac probe in clibano coctus: adhæc tantundem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac auicularum, in syluis, vineis ac montibus visitantium, assatæ potius quàm elixæ: quin & vugæ passæ modicum. Bibat autem oportet præscripti vini æquam cum cibo mensuram. Quòd si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua quæ in phialis vitreis addita Guaiaci vnciola, breui temporis spatio efferbuerit.

Quo tẽpore instituenda diætæ & curatio.

Tempus huic curationi aptissimum est Ver, Martio, Aprili & Maio mensibus. Quòd si hoc tempore fieri non possit, fiat mense Septembri in Autumno. Nam sicut æstiuis ardoribus, & exurente iam Sirio, non modo diurna phar-maca, sed ne quidem breuia tolerant homines: ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sæuit hyems. Interea agris sine metu noxæ indulgere licet, modò cæli ferenitas adsit, vt quandoque in proximis hortis, ac viridarijs solatij causa, lento gradu deambulent. Quippe quoniam huiusmodi hortorum amœnitate, animus plurimum leuari solet.

In hac etiam curandi ratione, quosdam magis, alios minùs perseuerare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione vi-

MEDICA ARTIFICIA. 69

ne vinum Guaiaci exhibitum, non modò medetur cuique acerrimo Hispanæ luis & Neapolitani morbi incommodo, sed etiam diuturnis articulorum, capitis, neruorum, ventriculi, iecinis, lienis quæ morbis pituita genitis, mirificè succurrit. Nec minùs etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porrò in hoc etiam illud obseruandum est, quòd ego Guaiaci vinum ijs tantùm potandum exhibeo, quibus tantùm pituita redundet, vel saltem non exuperet bilis. Si quidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco semper cum cibus præbendū censui, vt communi ter ab alijs fieri solet. Hactenus Andreas Matthiolus Senensis, medicus doctissimus & diligentissimus suis in Dioscoridè Commentarijs.

Quibus pro-
sit vini gua-
iaci exhibi-
tio.

PARALIPOMENA QV AED AM VI
norum medicatorum, & hinc varijs
morbis variè medicantium.

*Vinum ad præcautionem generationis
calculi.*

ACCIPIENDAE sunt radices & folia pentaphylli, radices graminis, fœniculi, et petroselin, singulorum ad manipulum vnum: quæ vbi in vmbra resiccata erūt, per tempora vindemiæ collocabūtur in mundo vase & doliolo, superinfuso musto albo, eorū generosissimo, quantum satis erit ad proportionē immissoram miscellancorū. Peracta vini ebullitione & feruore,
f 3 diebus

diebus aliquot post, trāsuafabitur, vt ita dicam, hoc est, in aliud vas reponetur vinum illud, neglectis materijs, quę ibi deferuēdo maceratę fuerunt & proprias qualitates reliquerunt, tum demum diligenter & accuratę custodietur in vsum eorum qui calculo obnoxijerunt: ita vt, ad precautionem tantum octauo quoque die, vel bis in hebdomada hauriant uncias treis, vel quatuor, sub diluculum: non neglecta ratione corporum, etatum, partium anni, &c.

Vinum ad maculas, sordēs & defædationes faciei.

Tere radicem serpentarię, & in vino albo coque vsque ad tertię partis decocti consumptionem: postea cola, & ex eo vino faciem ablue toties, donec emaculata appareat. Quod paucis diebus fiet, si manę & vesperi id quotidie persequi velis.

Vinum contra ventositates, rauicitatem, tussim & asma.

Vinum istud facily tibi comparabis, si vindemię tempore cum musto ebulliant, & vires suas transmittant, & vt ita dicam concorporent anisum, sceniculum & glycyrrhiza. quę postrema in duplo aliorum esse debet. Idem vinum fieri etiam potest, vrgente necessitate (quę morę impatiens esse solet) ex decoctione rerum predictarum in vino domestico, vel aliunde, quouis tempore, comparato, modo generosum id fuerit.

Vinum aqueum, ad deludendos infirmos sitibundos.

Habe

Habe ampullam, aquæ optimæ plenam: cuius orificium pollice superposito tantisper claude, donec in vas rubro vino & odorifero plenum illa descenderit: vbi eius fundum attigisse noueris, digitum tolle, & ibi ampullam, diu satis, relinque. Cùm hinc extrahenda erit, eo modo quo prius, iniecto ad eius osculum pollice, prudenter extrahe. Videbis paulò post in ea colorem vini cum exiguo illius sapore: à quo inscius ægrotrans, summo suo commodo decipietur: dabiturq; ei, ad hunc modum, beneficium per imposturam.

*Vinum faciem purpurissans & egregio colore illustrans,
pro mulierum ornatu & mangonio.*

In vino rubro tantisper bulliant brasiliij ramenta & alumen, saccharinum vocatum, donec è sex partibus decoctio ad vnam redeat, vel paulillo plus, vbi opus erit, cum bombace, vel gossypio, seu cotone, vt cum vulgo loquar, facies blandè & liniatur, & clementer tractetur, votis ridebit amantum.

*Aliud vinum faciem erugans & expoliens,
necnon manus dealbans.*

Id præstabit vinum in quo tandiu agitatum fuerit albumè oui, donec liquidum & fluxile appareat. Sed expedit secundo quoque die renouari. Huius ablutio, cutem deterget, pellem molliculam ac subtilem reddit, sanguinem ad superficiem educit, corrugationes complanat, & sordeis omnibus exterminat.

f 4

Vinum

*Vinum reparans visum, & illum conseruans,
multaq; alia salubriter prestans.*

Compara tibi foliorum & radicum betonicæ, earyophyllatæ, euphragiæ, chelidoniæ, rutæ domesticæ & verbenæ, singulorum manipulum vnum: feminum anisi & fceniculi, singulorum vncias duas: contunde parumper, & vnâ probè colliga: tum demum projice in doliolum musti generosi, quando ebullire satagit, ibiq; stare permitte donec remissus fuerit totius ebullitionis feruor, ac dies aliquot ampliùs. Post hæc, transfunde vinum id in aliud vas mundum, & ex proba materia concinnatum, tuumq; in vsu & amicorum accuratè custodi. Cùm eo vti voles, tertio quoque die id facito, ieiuno stomacho treis vel quatuor vncias hauriendo: plùs mintis, pro cuiusque ætate, corporis modulo, temperamento, partis anni natura, & alijs, in talibus obseruare solitis, de consilio docti, periti & cordati medici: quem tibi consulendum & audiendum suadeo & moneo: ne quid tua deliret amussis.

COMPOSITIO PRAESTANTISSI-

MI VINI ET DILVTI E SENA:

secundum Ioan. Mesuem, & Andr.

Matthiolum.

VINO musleo albo, inquit Mesues, miscbat quidam vim magnam Senæ, post tres menses potandum dabat, sicq; purgabat cerebrũ, & sensoria instrumeta, gaudiumq; augebat. Sunt qui decocto Senæ cum prunis & spica, foeliciter purgant: sed modicam coctionem sustinet. In-

fundi-

funditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Cle-
 menter deturbat melancholiam & bilem vltam Senæ facultates præstantissimæ,
 à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate & liene. Proindeq; morbis dictarum partium, ab humore huiusmodi proficiscentibus
 succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis:
 gaudium gignit, ablato humore sine causa externa
 triste. Floridum corpus efficit, & viscerū
 obstructions aperit. Venio ad eximiam illam &
 exactam præparationem diluti Senetici, aut, si
 maus è Sena, quam Andreas Matthiolus medicus
 doctissimus hunc in modum præscribit. sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ
 sex: zinziberis, aut cinnamomi contriti, drachma
 vna: florum buglosi drachmæ duæ: miscenturq;
 omnia, & fictili vitreato, aut stanneo vase
 angusti orificij excipiuntur, affusisq; feruentis
 aquæ, vel feri caprini vncijs decem, vasis osculum
 aded occluditur, vt nullus omnino spirandi
 pateat exitus. His peractis, puluinarum plumis
 asperinis farto, igniq; calefacto vas inuoluitur,
 reponiturq; in arca, vbi pernoctare finitur. Sic enim
 conseruato calore, dilutum omnem facultatem
 in se recipit. Educet non solum bilem vltam
 tramque, vt ex Mesue diximus, sed etiam pituitam,
 vt tradit Actuarius, & experientia probat,
 adhæc aquas & serosa excrementa. Mundat cerebrum,
 cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes
 corporis sensus, confertq; omnibus eorum
 incommodis: auget iuuentutem, senium tardat, &
 animi hilaritatem inducit. Cor roborat, maxime
 si commisceatur medicamentis, quæ illi sunt
 amica, vt violis, rosis, floribus vtriusq; buglosi,
 & similibus. Præterea delirio, vt tradit Serapio,
 mirifice

Cōpositio diluti Senetici præstantis.

Vires diluti Senetici.

Miræ facultates Senæ.

f 5 mirifice

mirificè prodest, necnon amentia, resolutioni
neruorum, pthiriasi, cephalalgia, scabiei, pu-
stulis, pruritu & epilepsia. In vniuersum medi-
cina est optima morbis omnibus diuturnis &
melancholicis. Decoctum foliorum eius & cha-
mæmeli, cerebrum & neruos lotione roborat, a-
ciemq; oculorum, & auditoriam facultatem plu-
rimùm emendat. Sed prætereundum non est,

Morbus Hi- quòd in morbo Hispanico, ex Manardi senten-
spanicus. tia, maximoperè pollet, putres materias ac pi-
tuitam, contra Auerrhois opinionem, vacuando
& expurgando. Verùm in facultatibus Senæ hic
versatum satis: quas qui fusissimè nosse volet, le-
gat opusculum nostrum de Sena, planta homini-
bus inter alias omnes beneficentissima & salu-
berrima. Illic inueniet quod didicisse iuuet.

*Observationes & Annotationes quadam in præ-
cedentes Vinorum medicatorum &
medicantium compositiones.*

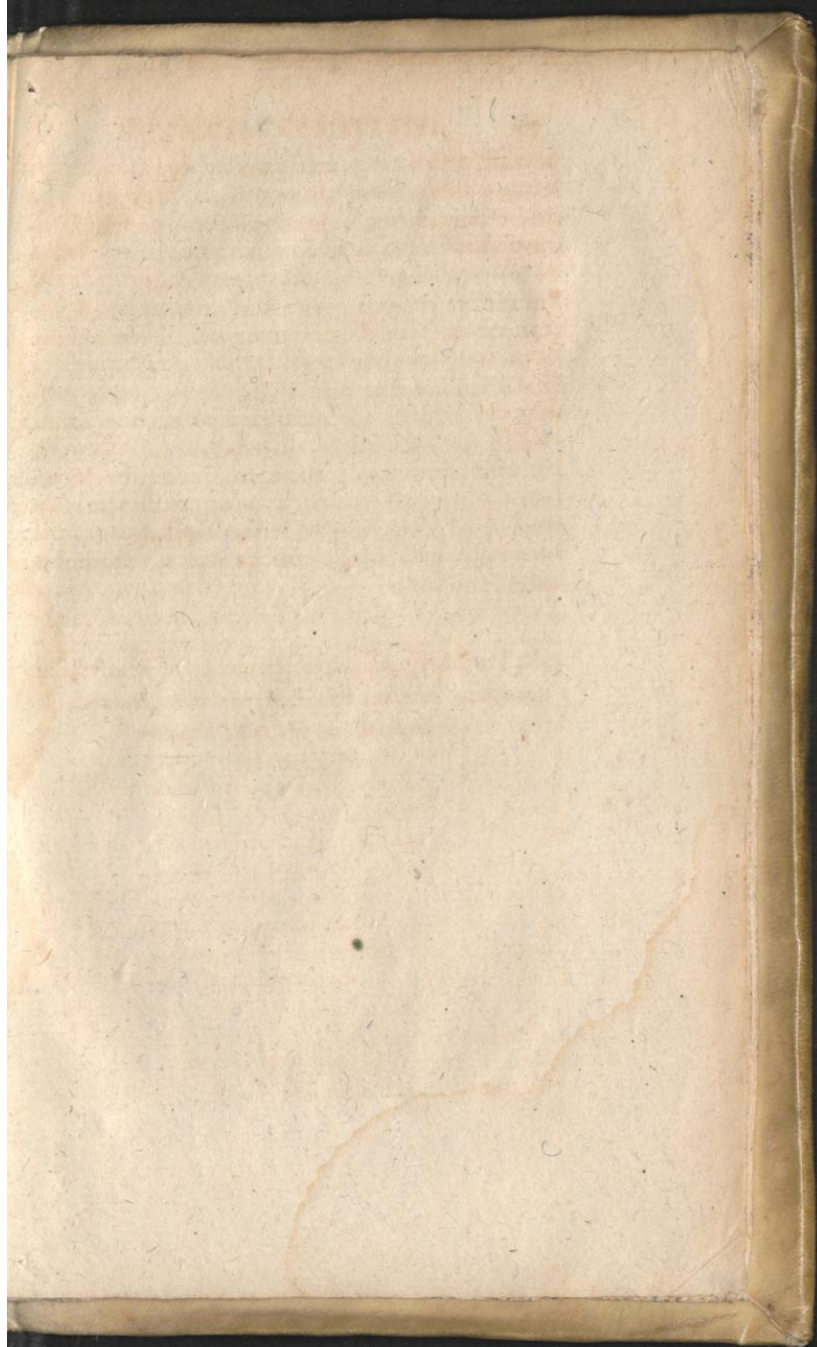
Vina quæ in vsum medicum seligere & con-
cinnare voles, alba, vel pallida, aut ijs media, è
generosa vite & benè maturis vuis, non vitiatis,
nec putribus esse conuenit: in quibus certis ex ar-
te proportionibus, vt medica ars exigit, materiæ
suis viribus: expoliandæ immergentur, mundo
vasè, & ex legitimo ligno conformato: nisi ma-
uis priscorum more, in vitreatis testaceis, & pro-
bè coctis figlinis, id exequi. Quo loco, naturali
vini ebullitione à natura perficietur, quod arte
est quæsitum, atque ita natura & ars se mutuo
iuuabunt, mutuasq; operas inuicem præbunt.
Res enim in musto positæ, dum per naturalem
cuius

eius ebullitionem in vase inuicem colluctantur, à vincente & fortiore musti virtute, suis exuuntur facultatibus ipsiq; musto, ceu hospiti, libenter committunt, & vnà corpus vnum efficiunt, eorq; modo, vt ita dicam, concorporantur & transsubstantiantur, vt cum theologis loquar, vini calore id moliente. Quòd quidem vinum, quo generosius & suauius fuerit, eò penetrabilius erit, & per singula corporis membra subtiliori actione ac velociori suas vires diffundet. Ex quo refocillata corporis natura, fortius & alacrius resistet his affectibus quæ illam premunt, grauant & lædunt. Adde, quòd dum medicæ materiæ in musto feruent & ebulliunt, id habent commodi, quòd earum virtus nequaquam in auras resoluitur & vanescit, nec aduritur, debilitatur, aut fumum olet, vt fieri solet cum à materiali igne res ea à popularibus pharmacopœis perficitur. Suscipit itaque & imbibit vinum qualitates rerum quibuscum miscetur, estq; illarum gratus ac iucundus, citiusque delator ad minimas & occultas corporis parteis, à quibus ob naturæ familiaritatem & delectationem, sane quàm libenter excipitur, & obuijs, quod dicunt, manibus plausibiliter, amplectitur absque vllò metu & horrore, vt fieri videmus in purgantibus medicamentis, ob tetrum illorum odorem, ingratum colorem, & abominandum saporem, q longè absunt à medicatis hisce vinis, aut si adsunt, odor præsertim & sapor, facillè & derepente occultari, ac emédari possunt, saccharo, melle, glycyrrhiza, vis pãssis, pulueribus odoratis, vel similibus stomacho non ingratis, nec insuauibus. Sed in his omnibus omittendum
non

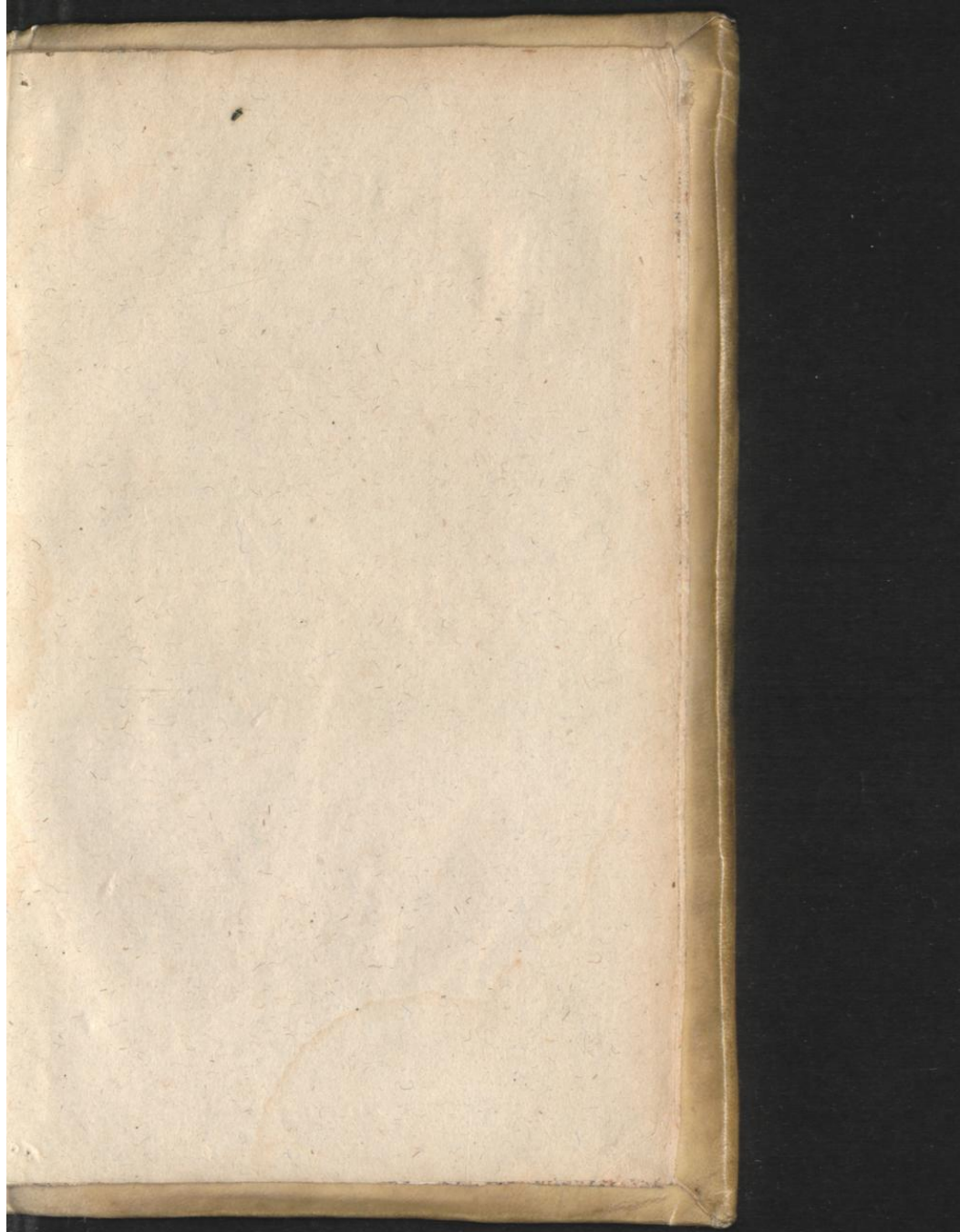
non est, quod vinorum istorum penetratione, ce-
 leriq; distributione per occultos corporis me-
 tus, vna, eademq; via corpus expurgatur, & vi-
 scera ab infarctu & obstructionibus, vino viam
 vi faciente illico liberantur, expediuntur & ro-
 borantur: magno corporum commodo, & in-
 comparabili iuuandi compendio. Nam referatis
 obstructionibus libera datur excurrendi via
 spiritibus, natiuo calore comitatis, in quo om-
 nium vita iacet. Quandoquidem natiuus calor
 pressus & conculcatus, adeo debilis euadit, vt so-
 lita obire munia vix possit, & concoquendo, pu-
 rum ab impuro secernere: vnde cruditates, pu-
 tredines, & ex ijs morbi: Sed hæc quia huius non
 sunt instituti & scopi nostri, idcirco verbū non
 amplius addam.

*Finis Vinorum variè medicatorum, & ob id affectibus
 corporis humani varijs blandè medicantium.*

*Autore Antonio Mizaldo Montu-
 censi, medico.*

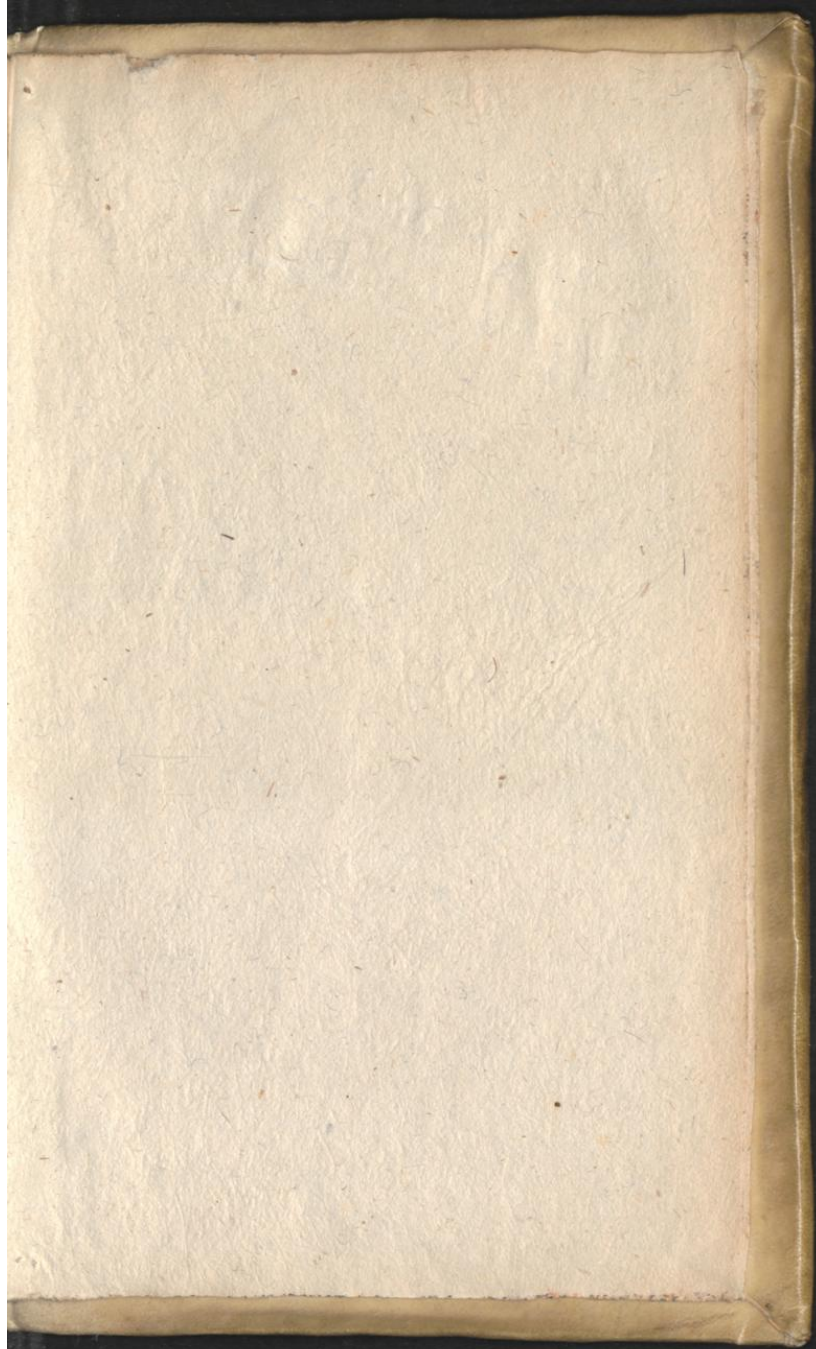

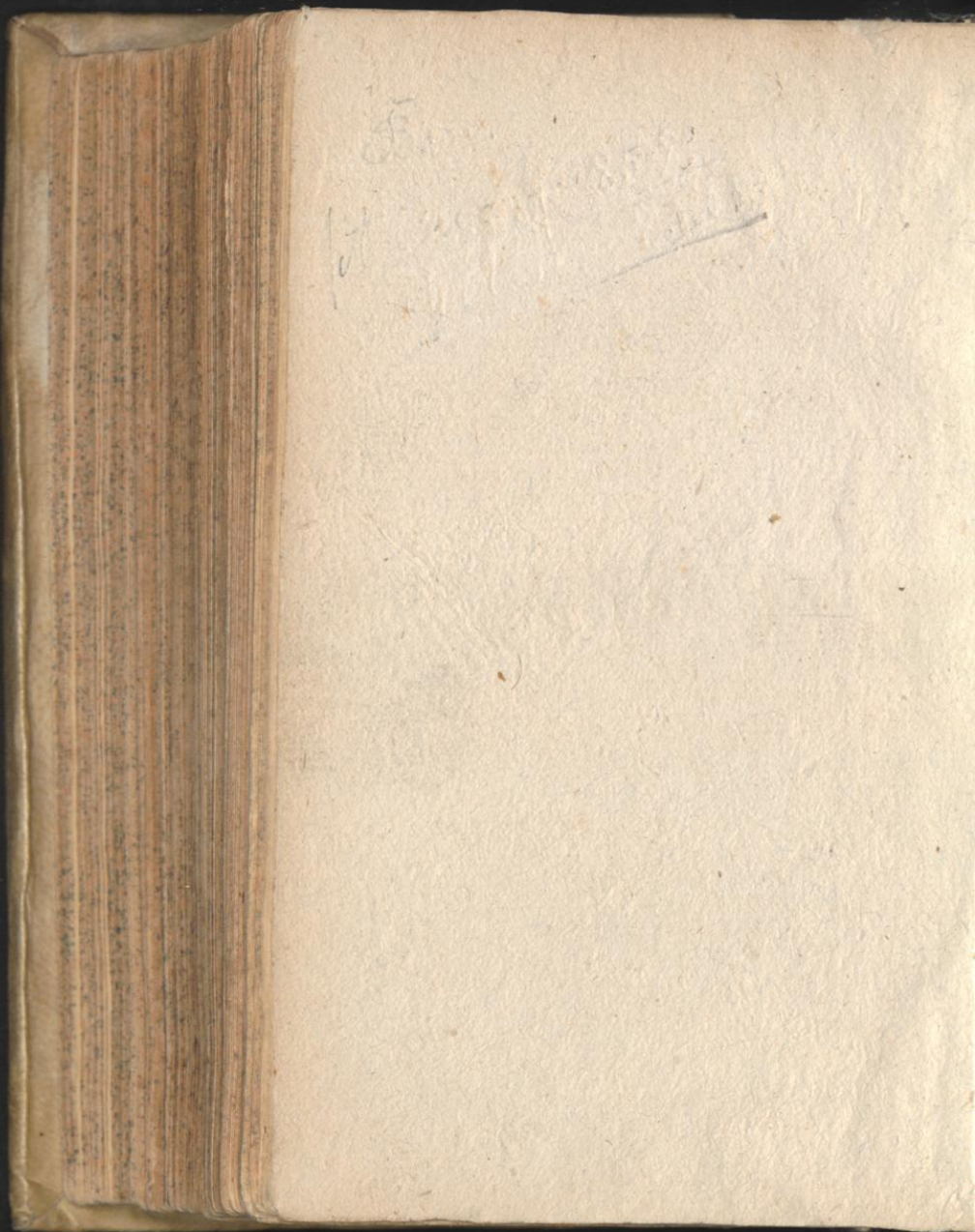

200.-

